

6 SEPTEMBER 2018
UDLÆNDINGE- OG INTEGRATIONSMINISTERIET
STYRELSEN FOR INTERNATIONAL REKRUTTERING OG INTEGRATION

Midtvejsevaluering af Helhedsorienteret indsats til udsatte etniske minoritetsforældre

- GENNEM AFPRØVNING AF METODEN DUÅ SMÅBØRN OG FØRSKOLEPROGRAMMET
MIDTVEJSEVALUERING

6 SEPTEMBER 2018
UDLÆNDINGE- OG INTEGRATIONSMINISTERIET
STYRELSEN FOR INTERNATIONAL REKRUTTERING OG INTEGRATION

Midtvejsevaluering af Helhedsorienteret indsats til udsatte etniske minoritetsforældre

- GENNEM AFPRØVNING AF METODEN DUÅ SMÅBØRN OG FØRSKOLEPROGRAMMET
MIDTVEJSEVALUERING

PROJEKTNR.

A091831

DOKUMENTNR.

1

VERSION

Final 04

UDGIVELSESDATO

6 september 2018

BESKRIVELSE

Midtvejsevaluering

UDARBEJDET

blin, ceat

KONTROLLERET

neo, shl

GODKENDT

blin

INDHOLD

Resumé	3
1 Indledning	1
1.1 Baggrund	1
1.2 Forældreprogrammet DUÅ	1
1.3 Formål	3
1.4 Dataindsamling	4
2 Status for implementeringen	5
2.1 Kompetenceopbygning af fagpersoner	5
2.2 Organisation	10
2.3 Forældreundervisning	16
3 Kortsigtede resultater	20
3.1 DUÅ-læring og forældre-barn samspil	20
3.2 Andre resultater af forældrenes læring	23
3.3 Hvor indsatsen er svær	28
4 Resultater på længere sigt og forankring	30
5 Foreløbige konklusioner og anbefalinger	32
5.1 Konklusioner	32
5.2 Foreløbige anbefalinger	38

BILAG

Bilag A	Baselinedata forældre	41
Bilag B	Mini-spørgeskema forældre	43
Bilag C	Spørgeskema daginstitutionspersonale mfl.	47
Bilag D	Spørgeskema tolke	51

Forkortelser

ADHD	Attention Deficit Hyperactivity Disorder / på dansk: Forstyrrelser af opmærksomhed, aktivitet og impulsivitet
DUÅ	De utrolige År
SIRI	Styrelsen for International Rekruttering og Integration
UIM	Udlændinge- og Integrationsministeriet
VIA	VIA University College

Resumé

Introduktion

Styrelsen for International Rekruttering og Integration, en del af Udlændinge- og Integrationsministeriet, har igangsat et udviklings- og afprøvningsprojekt *Helhedsorienteret indsats vedr. udsatte etniske minoritetsforældre*. Formålet med projektet er at styrke forældrekompetencer, herunder forældrenes roller og ansvar for deres fokusbarn/børn i aldersgruppen 1-6 år. Dette sker gennem afprøvning af metoden *De utrolige år (DUÅ) småbørn* (1-3 år) og *DUÅ Førskole/BASIC* (3-6 år). DUÅ Førskole/BASIC fokuserer på udviklingsstadiet fra 3-6 år, men tilbydes nogle steder forældre med børn i alderen op til 8 år.

Projektet indeholder følgende elementer: i) efteruddannelse af allerede-uddannede DUÅ-gruppeledere, tolke og daginstitutionspersonale, indskolingslærere mfl. i DUÅ-metoden målrettet udsatte etniske minoritetsforældre, introduktion til viden om flygtninge, traumer, PTSD, kulturforskelle mv. og erfaringsoverførsel af eksisterende viden fra bl.a. Norge og Syddjurs mfl.; ii) undervisningsforløb for i alt otte forældregrupper fordelt på fire kommuner (to forældregrupper pr. kommune), og iii) to til tre opsamlingsmøder for hver forældregruppe.

De fire deltagerkommuner er Holstebro, Høje-Taastrup, Ishøj og Mariagerfjord kommuner. De i alt 37 forældre, der har deltaget i første undervisningsforløb, taler dansk og/eller arabisk, urdu eller tyrkisk, som der tolkes til under forløbene.

Følgende er baseret på interviews med gruppeledere, interviews og spørgeskemaundersøgelser med forældre, daginstitutionspersonaler, lærere mfl., tolke og deltagerobservation af undervisningsforløb for forældre i de fire deltagerkommuner.

Foreløbige resultater

Respondenterne, inklusive forældrene selv, siger samstemmende, at de oplever, at forældrene har fået et stort udbytte af DUÅ-læringen, men at ændringer sker med små skridt. De konkrete resultater viser sig ved, at forældrene er blevet

mere bevidste om deres forældrerolle og ansvar, og at de nu anvender de tillærte DUÅ-metoder i opdragelsen af deres børn.

Det kommer først og fremmest til udtryk ved, at den indbyrdes relation mellem forældre og fokusbarn/børn, og også mellem forældrene, er blevet bedre, og at forældrenes anvendelse af de nye kompetencer smitter positivt af på deres fokusbarn/børn.

Forældrene har tillært sig nye begreber og metoder som leg og læring, planlægning og rutiner og har fået et fælles 'DUÅ-sprog', som de kan anvende i kommunikationen med personalet i daginstitutioner og indskoling. Læringen har givet forældrene indsigt i, hvordan de kan sætte grænser, løse konflikter og bidrage til at gøre deres barn/børn skoleparate.

Forældrene fortæller også, at de har ændret på deres forældreroller, så deres tilgang til opdragelse er mere i overensstemmelse med den tillærte metode. De fortæller f.eks., at de har fået en bedre forståelse for daginstitutionernes rolle i børns opdragelse og indskoling og giver eksempler på, hvordan familierne har skabt sig en mere rolig og mindre stresset og konfliktfyldt hverdag.

Deltagelsen i forældreprogrammet bidrager desuden til, at nytilkomne forældre og forældre, der ikke taler dansk, får forståelse for daginstitutionernes rolle og pædagogiske metoder og praksis. Før troede flere af forældrene f.eks., at *"pædagoger blot var nogle, der passede deres børn."*

Metode-fidelitet og barrierer for fastholdelse

Det er en styrke ved DUÅ-metoden, at den foreskriver metodefidelitet. Det betyder i den konkrete projektgennemførelse i deltagerkommunerne, at de allerede uddannede DUÅ-gruppeledere og deres peer coaches og mentorer, med små variationer, har gennemført ens og veltilrettelagte undervisningsforløb, som systematisk følger DUÅ-metoden. Dette indebærer systematisk brug af DUÅ-trekanten, grisen/skattekiste/haven, introduktion til leg og læring, ros, naboros, belønning, beskeder, planlægning, rutiner, timeout, mv.

Det er dog ikke afklaret, om de deltagende forældre, der har meget lidt eller ingen skolegang bag sig, lærer på samme niveau som uddannede forældre, og hvordan børn, som ikke er modtagelige for DUÅ-pædagogikken, håndteres.

Barrierer for fastholdelse af indsatsen kan være, at kommunikation med ikke-dansktalende forældre er vanskelig at håndtere uden for læringslokalet. Andre udfordringer i forbindelse med rekruttering og fastholdelse, er, når (mulige) deltagerforældre er syge eller traumatiserede, eller de frygter at blive indberettet til myndighederne, hvis fagpersoner får mistanke om, at de ikke varetager barnets tarv.

Dertil kommer, at det er alment kendt, at ny læring kræver opfølgning og fastholdelse, hvis nye vaner og praksis skal indarbejdes. Programmet har taget højde for dette ved at bede kommunerne om at tilrettelægge to til tre opsamlings-

møder for forældregrupperne. Det er imidlertid usikkert, om dette er tilstrækkeligt.

Det er også for tidligt at vurdere, om der vil kunne dokumenteres langsigtede resultater af den tillærte DUÅ-metode hos de deltagende forældre, eller om de falder helt eller delvist tilbage til gamle vaner, når DUÅ-forløbet er ophørt.

Implementering

Organisatorisk er der tre større udfordringer i projektet:

- 1 Det var vanskeligt at rekruttere forældre til det første undervisningsforløb, bl.a. fordi flere af de kontaktede forældre, ifølge flere af de deltagende forældre og gruppeledere, var bange for at få en myndighedssag på deres børn. Derudover var der to tilfælde, hvor de kontaktede forældre ikke ønskede at deltage, fordi DUÅ-forløb som udgangspunkt bliver filmet. Rekrutteringsvanskelighederne har ført til væsentlige forsinkelser i to kommuner.
- 2 Der er ikke introduceret en samarbejdsmodel, som imødekommer behovet for, at fagpersoner, der screener, f.eks. daginstitutionspersonale, lærere i indskoling mfl., systematisk bliver inddraget i en dialog om metoder for screening, rekruttering og gennemførelse af programmet.
- 3 Organiseringen i kommunerne har betydning for samarbejdet med daginstitutioner mfl. Noget tyder her på, at valg af simple organisationsformer gør det lettere at etablere et sådant samarbejde. F.eks. har en kommune valgt at rekruttere forældre fra én sproggruppe og én daginstitution og at afholde forældreforløbene i daginstitutionen. Det har ført til løbende dialog med leder og pædagoger og information om undervisningsforløbene.

Udvalgte anbefalinger:

- > Ved identifikation og rekruttering af forældre til det næste undervisningsforløb bør kommunerne styrke kommunikationen om, hvad DUÅ er, og hvad det kan gøre for forældrene. F.eks. ved at anvende 'ambassadører', der tidligere har deltaget i et DUÅ-forløb, som kan fortælle om formål og indhold i programmet og ikke mindst om, hvad de selv har fået ud af deres deltagelse.
- > Det bør vurderes, om DUÅ-sessioner som udgangspunkt bør filmes, da der er tale om en udsat gruppe, og da det kan afskrække nogle forældre fra at deltage.
- > For senere undervisningsforløb bør det vurderes, om forløbene skal tilpasses i) forældre med lidt eller ingen skolegang og ii) uddannede forældre.
- > DUÅ-materiale som pjecer, videoer/vignetter, DUÅ-begreber og andre materialer, som anvendes i undervisningen, bør så vidt muligt oversættes til deltagerforældrenes sprog (arabisk/urdu/tyrkisk/kinesisk), kvalitetssikres og deles mellem deltagerkommunerne.

- > Det kan overvejes at udarbejde et kompendium til gruppeledere med udvalgt DUÅ-undervisningsmateriale til målgruppen af forældre med anden etnisk baggrund end dansk samt et tillæg til kompendium, hvor bedste praksis-eksempler fra undervisning af målgruppen indgår.
- > For at styrke samarbejdet og kendskab til hinandens faglighed, bør gruppeledere, daginstitutionspersonale, indskolingslærere, tolke, mfl. deltage i fælles opsamlingsdage og, så vidt muligt, fælles uddannelsesforløb.
- > For at sikre løbende inddragelse af relevante faggrupper i DUÅ-forløbene bør der introduceres en samarbejdsmodel for gruppeledere, daginstitutionspersonale, indskolingslærere mfl. i hver af de deltagende kommuner.
- > Daginstitutionspersonale, lærere, mfl. bør løbende orienteres om forældrenes læringsprocesser og læringspunkter, så fagpersonale kan understøtte forældrenes læring og relationer til deres fokusbarn/børn.

Se desuden afsnit 5 for "Foreløbige konklusioner og anbefalinger".

1 Indledning

1.1 Baggrund

Udlændinge- og Integrationsministeriet (UIM), Styrelsen for International Rekruttering og Integration (SIRI) har igangsat et udviklings- og afprøvningsprojekt *Helhedsorienteret indsats vedr. udsatte etniske minoritetsforældre - Gennem afprøvning af metoden DUÅ småbørn og førskoleprogrammet* med det formål at styrke denne målgruppes forældrekompetencer og forældreansvar.

Det evidensbaserede forældreprogram *De Utrolige År (DUÅ)*, som er anerkendt af Socialstyrelsen¹, blev udvalgt til afprøvning og implementering i fire kommuner på en ny målgruppe, nemlig udsatte etniske minoritetsforældre. Metoden er baseret på forskning² og anvendes allerede i 45 kommuner primært i forhold til dansktalende forældre med implementeringsstøtte fra ADHD-centeret og VIA University College. Det er således også ADHD-Centeret og VIA University College³, som står for undervisning og implementeringsstøtte til dette projekt.

COWI er, efter miniudbud under Delaftale 2, af Udlændinge- og Integrationsministeriet (UIM), Styrelsen for International Rekruttering og Integration (SIRI), blevet tildelt opgaven *Evaluering af Helhedsorienteret indsats vedr. udsatte etniske minoritetsforældre*. Evalueringen blev igangsat i december 2016 og forventes afsluttet i juni 2019.

1.2 Forældreprogrammet DUÅ

Metodisk skal programmet og DUÅ-metoden understøtte, at *"udsatte etniske minoritetsforældre får tilstrækkelig viden til at kunne påtage sig forældreskabet*

¹ <https://socialstyrelsen.dk/tvaerqaende-omrader/dokumenterede-metoder-born-og-unge/om-dokumenterede-metoder/dua>

² <http://www.incredibleyears.com/>

³ Tilbud på efteruddannelse og opkvalificering af DUÅ gruppeledere, daginstitutionspersonale (samt evt. andet relevant fagpersonale) samt tolke som led i projektet Helhedsorienteret indsats vedr. udsatte etniske minoritetsforældre, VIA University College, 2016

på en måde, der understøtter familien og deres børns trivsel, udvikling og positive tilknytning til samfundet".⁴

Den primære målgruppe er udsatte eller marginaliserede etniske minoritetsforældre til børn i alderen 1-6 år⁵, hvor forældrene har sproglige, kulturelle, sociale eller sundhedsmæssige udfordringer og/eller begrænset kendskab til de pligter, rettigheder og muligheder, det danske samfund rummer, f.eks. i forhold til dagtilbud, indskoling og fritid.

Projektets sekundære målgruppe er daginstitutionspersonale, indskolingslærere mfl. i fire danske kommuner, herunder daginstitutions- og integrationspersonale, sundhedsplejersker, børnesagsbehandlere m.fl.

Projektet har fokus på opkvalificering og implementering og indeholder følgende elementer:

- > Udvikling og gennemførelse af efteruddannelsesforløb for 14 allerede uddannede DUÅ-gruppeledere med henblik på at gennemføre DUÅ-undervisning og coaching af etniske minoritetsfamilier, herunder workshops, vejledning og implementeringsstøtte.
- > Opkvalificeringsforløb til daginstitutionspersonale og andet relevant fagpersonale, f.eks. integrationsmedarbejdere, i fire deltagerkommuner, med fokus på:
 - > Målgruppen af udsatte etniske minoritetsforældre og deres særlige udfordringer. I praksis to kommuner, hvor det er arabisktalende flygtningefamilier fra Syrien (Holstebro og Mariagerfjord), og to kommuner, hvor det er indvandrergupper fra Tyrkiet og Pakistan (Høje-Taastrup og Ishøj), der har deltaget i det første forløb. Der har deltaget i alt 37 forældre i første forløb. I det næste forløb forventer kommunerne, at deltagerne er fra de samme sproggrupper i tre af kommunerne, og at der i Høje-Taastrup vil deltage en gruppe af kinesisk-talende borgere.
 - > Introduktion til DUÅ småbørn og DUÅ Førskole (indskoling) og dets metoder.
 - > Vejledning i, hvordan daginstitutioner og indskolingsforløb kan understøtte forældrenes deltagelse i DUÅ-forældregrupper, herunder fyraftensmøde, temadag og konsultativ bistand via klippekort.

⁴ Mini-udbud *Evaluering af Helhedsorienteret indsats for udsatte etniske minoritetsforældre*, SIRI, november 2016

⁵ I Mini-udbud defineret som 0-6 år og senere tilpasset forældrenes behov, som bl.a. er at forberede sig selv og deres børn på indskoling. Der deltager, så vidt vi er orienterede, enkelte børn, som er op til 8 år.

- > Afholdelse af to opkvalificeringsforløb pr. kommune, i praksis for to daginstitutioner pr. kommune eller en daginstitution og et indskolingsforløb.
- > Uddannelse af 14 tolke, dvs. fire pr. kommune, med overlap af to tolke mellem Høje-Taastrup og Ishøj kommuner.
- > Opkvalificering af mentorer og peercoaches i DUÅ målrettet etniske minoritetsfamilier. Her deltog 2 mentorer og 4 peercoaches i opkvalificeringsforløbet.
- > Gennemførelse af to forældreforløb per deltagende kommune, som i første runde har løbet over seks til otte måneder samt to til tre opfølgingsmøder. Forældreforløbene varetages af to gruppeledere pr. kommune, med tolkebistand fra en til to tolke. For hver deltagende forælder/forældrepar udpeges et fokusbarn med henblik på at følge udviklingen i relationen mellem barn og forældre under forløbet.
- > Implementeringsstøtte til de fire kommuner, hvor kommunerne kan konsultere VIA (klippe-kortsordning).

Der er afsat maks. 7,5 millioner kr. til de fire kommuner over 2,5 år.⁶

1.3 Formål

Formålet med midtvejsevalueringen er at dokumentere og vurdere, om forældreprogrammet DUÅ bidrager til at:

- > Udsatte etniske minoritetsforældre får styrket deres mestringsevne, forælderrolle og forældreansvar i forhold til deres fokusbarn/børn⁷.
- > Fagprofessionelle (gruppeledere, daginstitutioner-, integrations- og indskolingslærere, pædagoger og tolke) har øget deres viden om udsatte etniske minoritetsforældre og deres særlige udfordringer og/eller om DUÅ og dermed har fået et bedre grundlag for at gå i dialog med og bidrage til at styrke forældrenes indsigt, læring og brug af DUÅ-redskaber.

Midtvejsevalueringen vil fokusere på implementeringen af indsatsen, herunder rekruttering af forældre, metodeloyalitet, transfer af viden, og om der er data, der peger på, at undervisning og coaching har givet anledning til, at forældrene har fået øgede forældrekompetencer, og om dette har givet anledning til adfærdssændringer hos forældre og fokusbarn/børn på kort og mellemlang sigt.

⁶ <http://uim.dk/puljer/fordelte-puljer/helhedsorienteret-indsats-til-udsatte-etniske-minoritetsforaelldre>

⁷ I DUÅ bliver forældre bedt om at udpege et fokusbarn, hvis udvikling bliver fulgt i forløbet. Nogle forældre har udpeget to fokusbørn, f.eks. hvis de har tvillinger eller to små børn i daginstitution eller indskoling.

Endvidere vil midtvejsevalueringen indeholde anbefalinger til den resterende del af forløbet frem til sommeren 2019 med henblik på eventuel styrkelse af dele af projektet og dermed muligheden for at opnå de bedst mulige resultater.

1.4 Dataindsamling

Der er tale om en følgeevaluering, hvor evalueringsteamet monitorerer implementeringen af projektet i de fire deltagerkommuner, herunder deltager i følge- og styregruppemøder, projektmøder samt løbende kommunikerer med SIRI og VIA/ADHD centeret. Selve dataindsamlingen indeholder:

- > Tværgående dataindsamling af projektdokumentation, andre relevante dokumenter, forskningsartikler og viden om DUÅ-metoden.
- > Baseline data for forældre (37 skemaer udfyldt), observation af DUÅ-undervisningsforløb, forældrebesvarelser af spørgeskema med baggrundsspørgsmål og gruppeinterviews (besvaret af i alt 27 forældre), med bistand fra de DUÅ-uddannede tolke.
- > Interviews med otte DUÅ-gruppeledere, som to og to leder og processtyrer undervisningsforløb med forældrene i de fire kommuner.
- > Spørgeskemaundersøgelse til daginstitutionspersonale, lærere mfl. udsendt til 63 personer (34 besvarelser, 31 kvinder og 3 mænd) og interviews med en lærer, en integrationsmedarbejder, seks pædagoger og fire ledere fordelt på fire daginstitutioner ud af ni deltagende daginstitutioner. Af de ni institutioner er der fire, som deltager i Høje-Taastrup, tre i Maria-gerfjord, en i Holstebro og en i Ishøj samt en skole (Ishøj).
- > Spørgeskemaundersøgelse blandt 14 tolke, der har deltaget i opkvalificeringsforløb (10 besvarelser) og interviews med tre tolke ud af fem, som har tolket efter, at de er blevet opkvalificeret i DUÅ.

Vedlagt er baselinedata for forældre [5.2.5Bilag A](#), minispørgeskema og data fra forældreinterview [5.2.5Bilag B](#), besvarelser på spørgeskema fra daginstitutionspersonale [5.2.5Bilag C](#) og besvarelser på spørgeskema fra tolke [5.2.5Bilag D](#).

Dataindsamlingen følger databeskyttelseslovgivningen. De forældre, der har deltaget i undersøgelsen, er anonyme. COWI kender ikke deres navn, adresse, telefon eller ID-nummer.

2 Status for implementeringen

I det følgende gennemgår vi status for implementeringen af projektet, som startede i januar 2017 med kommunikation til deltagerkommunerne om forløbet, udvikling af uddannelsesforløb og materialer og gennemførelse af uddannelsesforløb for gruppeledere. Herefter har deltagerkommunerne haft fokus på igangsættelse af DUÅ-forløb samt opkvalificering af tolke og daginstitutionspersonale mfl. i perioden januar til maj 2018. Der har været særlig fokus på rekruttering af forældre, gennemførelse af de første fire forældreforløb og udpegning af et fokusbarn/børn for hver familie. Projektet løber over perioden september 2017 til medio 2019 samt to til tre efterfølgende opsamlinger af forældreforløb.

2.1 Kompetenceopbygning af fagpersoner

2.1.1 DUÅ-gruppeledere

Formålet med efteruddannelsen af de allerede-uddannede DUÅ-gruppeledere er *"at give dem et kompetenceløft i relation til arbejdet med flygtningefamilier i DUÅ familiebehandlingen"*.⁸ Centrale temaer i undervisningen har således været koncentreret om flygtninge og flygtningebørn, herunder temaer som beskyttelses- og risikofaktorer, traumer, reaktioner, coping-strategier, psykiske problemer, PTSD, forældreskab, kultur og intervention, sproglige barrierer og arbejdet med tolk, metodestringens og fidelitet i DUÅ arbejdet.⁹

Følgende er baseret på interviews med de otte ansvarlige gruppeledere. Flere af de allerede-uddannede gruppeledere har lang erfaring med at undervise danske familier i DUÅ og nogle også i at undervise indvandrere fra Mellemøsten. Det er i det lys, de forskellige vurderinger skal ses.

⁸ Tilbud på efteruddannelse og opkvalificering af DUÅ gruppeledere, daginstitutionspersonale (samt evt. andet relevant fagpersonale) samt tolke som led i projektet Helhedsorienteret indsats vedr. udsatte etniske minoritetsforældre, VIA University College, 2016

⁹ Arbejdet med etniske minoritetsfamilier i De Utrolige År – efteruddannelse af gruppeledere. *Drejebog for undervisning*. VIA 14.08.17

To dages undervisning af gruppeledere

De interviewede gruppeledere fra Holstebro og Mariagerfjord var enige om, at undervisningstemaerne om flygtningerelaterede problemstillinger (se foregående afsnit) er relevante for deres arbejde med flygtningefamilier. Gruppelederne fra Høje-Taastrup og Ishøj var derimod delte på dette spørgsmål. To gruppeledere mente, at undervisningen om flygtninge ikke var aktuel, fordi deres kommuner ikke har modtaget flygtninge igennem mange år, idet de repræsenterer såkaldte 0-kvote kommuner¹⁰ og fordi de allerede har stor viden og erfaring om indvandrere med anden etnisk baggrund end dansk. Den anden gruppe fra en 0-kvote kommune gav udtryk for tilfredshed med at få tilført ny viden om emnet.

Der var blandt gruppelederne enighed om, at det, der gav mest værdi på de to uddannelsesdage, var netværksdelen, erfaringsudveksling og overførsel af erfaring fra de, som allerede havde erfaring med undervisning af målgruppen af udsatte etniske minoritetsforældre i DUÅ (Norge¹¹ og Syddjurs¹²). Denne del fyldte dog ikke, efter deres vurdering, så meget på kurset. Eksempler på erfaringsoverførselen var, at de som gruppelederne ikke kan nå så meget på et forældrekursus, når en del af deltagerne har et lavt uddannelsesniveau, mangler dansk-kundskaber, mangler forkundskaber om de introducerede begreber og at undervisningen, der forgår med tolkning, tager (lang) tid. Det betyder, at undervisningen må forventes at gå langsommere end med andre DUÅ-hold.

For nogle gruppeledere var det nyttigt at få mere viden om kulturelle forskelle, da det var nyt for dem at skulle arbejde med en målgruppe, der udelukkende består af borgere med andre kulturelle baggrunde, mens andre var forbeholdne over for, hvad de kunne tage med fra undervisningen til deres konkrete arbejde. Kommentarer gik på, at deres udfordring er specialiseringen, at blive dygtige til at nå målgruppen, men at kurset for nogle var for fjernt fra konteksten, at flere i forvejen vidste en del om de kulturelle udfordringer, og at forskellen mellem at anvende DUÅ i forhold til flygtninge og ikke-flygtninge eller etnisk danske borgere ikke var tydelig. Som en gruppeleder fra Mariagerfjord formulerer sin vurdering af de indledende efteruddannelsesdage: "*Det var relevant viden, men der var ikke rigtig nogen af dem [foredragsholderne], der havde prøvet at stå i ilden før! Den viden, vi så fik med fra dem i Holstebro på supervisionsdagen (se næste afsnit), det havde været guld værd at stå med ved projektstart*".

Flere gruppeledere forklarer f.eks., hvordan meget af deres forberedelsestid er gået med selv at tilpasse undervisningen til deres forældregruppe. "*Vi har brugt meget lidt af det, vi talte om på selve workshoppen, hvor vi delte emner ind i, hvordan skal vi præsentere os mv. Her har vi mere tænkt over, hvordan vi kan*

¹⁰ Høje-Taastrup Kommune har siden integrationslovens ikrafttrædelse i 1999 været 0-kvote kommune på flygtningeområdet. Det vil sige, at der som udgangspunkt ikke boligplaceres flygtninge i kommunen. Udover Høje-Taastrup har Ishøj, Albertslund og Brøndby Kommune også 0-kvote, som de eneste i Danmark. Notat fra Høje-Taastrup Kommune, Borger- og Arbejdsmarked-center, 9 april 2018.

¹¹ Erfaringer med arbejdet med DUÅ til etniske minoriteter. Mail fra to gruppeledere fra Norge, familievejledning Årstad og Bergenhus. Udateret - 2017/2018.

¹² Erfaringsopsamling for DUÅ, Basic for flygtninge, senest dateret 19.06.2014.

itatesætte ros i forældregruppen. Vi har f.eks. arbejdet med rollespil, tilpasset til gruppen, fordi det at sidde to og to ikke fungerer, da de ikke deler viden med hinanden. Vi gør det dog alligevel, så de kan øve sig." (Holstebro).

Flere gruppelederes forventning var, at undervisningen havde været mere konkret med anvendelige eksempler, at det indeholdt mere gruppearbejde og tilførsel af viden om, hvad de skulle anvende fra DUÅ-basis, om noget skulle udelades eller omformuleres, og, blandt nogle gruppeledere, at undervisningsmaterialet var afstemt til målgruppen. Andre mente, at det var godt, at de selv skulle udvælge materialet.

Det blev endvidere påpeget, at der ikke var tilstrækkelig tid til diskussion om kommunikation og for-samtaler med forældre om spørgsmål, som forældrene typisk gerne vil have svar på, f.eks.: "Hvorfor skal vi deltage i DUÅ-programmet?" "Hvorfor har de peget på os?" Daginstitutionerne har ofte problemer med at forklare det danske system, der "overvåger borgerne", og forældre, som frygter, at "kommunen fjerner deres børn", etc.

Forløbet gav en af gruppelederne en følelse af afmagt i forhold til udfordringen: "Jeg kunne godt have tænkt mig at høre noget af det, som ville blive godt. Jeg havde under kurset en følelse af, at jeg ønskede, at jeg ikke havde meldt mig til dette forløb." Bl.a. fordi forløbet indeholdt opmærksomhedspunkter og eksempler fra Norge og Syddjurs om, hvad der kan være vanskeligt i undervisningen i forhold til at nå målgruppen, mens der ikke var så mange positive eksempler på, hvad der virker i forhold til denne målgruppe. Det blev i den forbindelse fremhævet, at det ville være en fordel, hvis forløbet havde varet en dag mere for at få præsenteret eksempler på, hvad der rent faktisk virker.

Supervisionsdag

Der var stor ros til supervisionsdagen i Odense, særligt dets fokus på erfaringsopsamling, der tog udgangspunkt i konkrete eksempler, som gruppelederne selv havde medbragt. Det gav en følelse af at være en del af et vigtigt projekt, at være "first movers". Omvendt var det et synspunkt blandt flere gruppeledere, at der blev lagt for stor vægt på "det at være tolk", mens der manglede input vedrørende relationen mellem underviser og tolk og viden om udfordringer med tolkning i gruppesammenhæng, placering af gruppeledere og tolke i lokalet med henblik på sikre af, at gruppelederne hele tiden blev inddraget i samtaler, mv.

Faglig dag på initiativ af kommune

Desuden har en kommune (Mariagerfjord) på eget initiativ afholdt en faglig dag med deltagelse af gruppeledere, tolke og arbejdsfolk. Det sås som en fordel for de interviewede gruppeledere, da det gav mulighed for erfaringsudveksling og at tale med tolkene om, hvordan samarbejdet bedst muligt kunne tilrettelægges.

2.1.2 Tolke

Formålet med tolkeuddannelsen er i udbud beskrevet som følgende: "Opkvalificering af et udvalgt tolkekorps med henblik på indføring i og præcis oversættelse af DUÅ-metoden". Målestokken for, om undervisningen har været en succes, er beskrevet som at "tolkene giver udtryk for, at undervisningen i, hvordan

DUÅ-metoden skal oversættes, har været god, at de har kendskab til centrale DUÅ begreber og ord samt at de føler sig i stand til at oversætte DUÅ-metoden". Dette er også, hvad VIA har inkluderet i deres tilbud, dog med tilføjelsen "at deltagerne bliver i stand til at anvende denne viden i praksis, deltagerne har viden om og forståelse (...) af betydningen af samt tilgangen til kulturelle forskelle i DUÅ."¹³

I praksis har tolkene et tæt samarbejde med DUÅ-gruppeledere.

Følgende er baseret på besvarelse af en spørgeskemaundersøgelse udsendt til 14 tolke, hvoraf fire ikke har besvaret skemaet. Ud af de ti tolke, som har besvaret skemaet, har fem senere deltaget i den første række af DUÅ-undervisningsforløb for forældre.

Af undersøgelsen fremgår det, at de ti respondenter vurderer:

- > At undervisningsforløbet i høj (8) eller nogen grad (2) var relevant for deres tolkning under sessioner med forældre.
- > At de i høj grad (8) eller i nogen grad (2) har fået tilstrækkelig viden om DUÅ og formålet med projektet til at tolke inden for emnet, og
- > At undervisningsmaterialet i høj grad (8) eller i nogen grad (2) var tilstrækkeligt for at kunne forstå DUÅ-metoden.

Desuden vurderer henholdsvis:

- > Seks tolke, at den pædagogiske metode anvendt i undervisningen var "fremragende", og fire, at den var "god".
- > Fem tolke, at tilrettelæggelsen/organiseringen af undervisningsforløbet var "fremragende", og fem, at det var "godt", og
- > Fire tolke, at det, som de har lært om DUÅ, i høj grad understøtter deres arbejde med at tolke i DUÅ-forløb. En mener "i nogen grad".

Af de fire uddybende svar fremgår det endvidere, at forløbet var relevant for nye tolke og at de pædagogiske metoder var behjælpelige, men at forløbet var for kort.

En tolk forklarer, at hun fra VIAs undervisning har fået et godt kendskab til DUÅ-metoden, og at hun ofte selv anvender DUÅ-begreberne i sit tolkearbejde mellem daginstitutionspersonale og forældre, og endda i sit eget hjem. Hun forklarede, at selvom undervisningen gav et godt indblik i, hvad DUÅ er, var undervisningen presset. "*Men alt det vi lærte derovre [i Aarhus med VIA, red.] gav meget bedre mening, så snart vi kom til at arbejde sammen med gruppelederne.*". Det tætte samarbejde og den gensidige åbenhed med gruppelederne betød således ligeså meget for resultatet af tolkenes læring og brug af deres viden om DUÅ som selve DUÅ-undervisningsforløbet (se også afsnit 2.3.7).

¹³ Arbejdet som tolk i De Utrolige År – uddannelse af tolke. Drejebog for undervisning, VIA 14.98.17.

Læring om forskelle i værdier

At tolke (og forældre) er blevet opmærksomme på kulturforskelle, bidrager endvidere til at belyse, hvorfor DUÅ er relevant læring for mange etniske minoritetsforældre. En syrisk-arabisk tolk forklarer om en anden årsag til, at hun værdsætter undervisningen i DUÅ. *"Jeg har læst om børn på universitetet i mit hjemland, så jeg vidste meget i forvejen. Det var en stor fordel at få DUÅ-viden til sammenligning med min viden fra mit hjemland. Det hjælper meget, når man bor i Danmark. Vi lærer om vigtige ting, hvad skal vi gøre HER med børn"*.

DUÅ-undervisningen har på den måde hjulpet tolken til at blive bevidst om, hvilke forskelle, der er mellem værdier fra tolkens hjemland og værdier i Danmark inden for opdragelse. F.eks. forklarer tolken, at DUÅ-metoden 'ignorering' eller 'timeout' ikke er et opdragelsesprincip, som er kendt af de syriske forældre, men at forældrene fortæller, at de, efter at have modtaget DUÅ-undervisning har succes med at anvende disse principper i deres hverdag.

2.1.3 Daginstitutionspersonale mfl.

Formålet med efteruddannelse af daginstitutionspersonale og andet relevant fagpersonale er *"at opkvalificere personalet med udgangspunkt i de centrale virksomme elementer af DUÅ i relation til arbejdet med børn og forældre med flygtningebaggrund"*¹⁴ samt at give efterfølgende konsultativ bistand med henblik på *"at deltagerne bliver i stand til at anvende denne viden i praksis til at understøtte etniske minoritetsfamilier gennem DUÅ forældreprogram"*.¹⁵

De tilknyttede fagpersoner fra Holstebro, Høje-Taastrup og Ishøj har alle deltaget i DUÅ-efteruddannelsesforløbene, mens kun få pædagoger til fokusbørn fra en af de deltagende daginstitutioner i Mariagerfjord har deltaget i efteruddannelse, hvilket er en udfordring for dem. Der har desuden været udskiftning af de to DUÅ-gruppeledere i Mariagerfjord, som dog begge delvist har deltaget i DUÅ-efteruddannelsesforløbet. Ud over at det har bidraget til forsinkelse i projektet, har udskiftningen ikke haft negativ indflydelse på projektet, muligvis tværtimod.

Fokus var således på indføring i DUÅ for daginstitutionspersonale mfl., som ikke kendte DUÅ i forvejen, på indføring i virksomme elementer i relation til arbejdet med flygtninge samt på at gøre daginstitutionspersonalet i stand til at give løbende støtte til forældrenes udvikling gennem parternes hverdagsrelation.

Af spørgeskemaundersøgelsen blandt daginstitutionspersonale mfl. fremgår det således, at

- > 56 % ikke havde før-kendskab til DUÅ og dets metoder.
- > 74 % ikke havde anvendt DUÅ i arbejdet med etniske minoritetsforældre.

¹⁴ Tilbud på efteruddannelse og opkvalificering af DUÅ gruppeledere, daginstitutionspersonale (samt evt. andet relevant fagpersonale) samt tolke som led i projektet Helhedsorienteret indsats vedr. udsatte etniske minoritetsforældre, VIA University College, 2016

¹⁵ Arbejdet med etniske minoritetsfamilier i De Utrølige År – opkvalificeringsforløb for fagpersonale. Drejebog for undervisning, VIA 25.08.17

- > 85 % mener, at opkvalificeringen er relevant for deres daglige arbejde.
- > 80 % mener, at de har behov for opkvalificeringen for at kunne varetage arbejdsopgaver med etniske minoritetsforældre på fagligt tilfredsstillende vis.
- > 91 % havde tidligere erfaring med at arbejde med etniske minoritetsforældre og deres børn.
- > 86 % mener, at de i høj (23,5 %) eller nogen grad (61,7 %) har tilstrækkelig viden om etniske minoritetsforældre.

Blandt de 17 daginstitutionspersonaler, som svarede, at de tidligere har anvendt DUÅ i deres arbejde med etniske minoritetsforældre, eller, at de har førkendskab til DUÅ og dets metoder, svarede 14, at de i høj grad (7) eller i nogen grad (7) har tilstrækkeligt viden om DUÅ til at kunne videregive information om dette til minoritetsforældre.

Samtidigt var der enighed blandt det interviewede daginstitutionspersonale om, at det har været positivt at blive præsenteret for DUÅ i denne kontekst og at blive indført i, hvad gruppelederne skal arbejde med. Ligeledes fremgår det af interviews, at daginstitutionspersonalet har oplevet det som relevant at modtage undervisning om målgruppen, også selvom 86 % havde førkendskab til målgruppen.

Daginstitutionspersonalet i de to kommuner, der primært arbejder med flygtninge fra Syrien, var enige om, at det var nyttigt at blive tilført ny viden om familier med flygtningebaggrund og viden om tosprogede familier. En pædagog uddyber det således: "*DUÅ gav noget ekstra til forståelsen af denne specifikke målgruppe. Den første undervisningsgang handlede om traumer og kulturforskelle – det var en øjenåbner, hvad de faktisk står i. Jeg fik det lidt dårligt over det, fordi man nogle gange kan føle, at man presser noget ned over hovedet på forældrene og mere, end de måske kan.*" (Holstebro).

Pædagoger og lærere fra Høje-Taastrup og Ishøj daginstitutioner mente ligeledes, at den ekstra viden om familier med anden etnisk baggrund end dansk var relevant. En pædagog uddyber: "*Vi ved så meget om de her familier, men det var fint nok, at ... tage det op igen. Vi kender jo forældrene godt. Jeg synes, det var relevant, temaet om udsatte etniske minoritetsforældre er jo den røde tråd i projektet.*" (Høje-Taastrup).

2.2 Organisation

Processen med forberedelse af projektet, kommunikation til allerede uddannede DUÅ-gruppeledere gennem nyhedsbrev, udvælgelse af deltagerkommuner, nedsettelse og efteruddannelse af mentor- og peercoach-team samt udvikling og afholdelse af uddannelses- og opkvalificeringsforløb for fagpersoner har i hovedtræk fundet sted mellem januar og oktober 2017. Herefter har der været fokus på implementering af projektet i deltagerkommunerne. Begge dele med støtte fra VIA/ADHD-centeret.

2.2.1 Opsporing, indstilling og tidsplan

Sideløbende har der i deltagerkommunerne været en proces med opsporing og indstilling af forældre, som, ifølge interviews med projektlederne, har vist sig vanskeligere end forudset. Bl.a. fordi der blandt potentielle deltagerforældre har været en stor tøven eller modstand mod at blive indstillet til at deltage. Grunde angivet af gruppeledere, pædagoger mfl. er, at der blandt indvandrere og flygtninge hersker en frygt for, at myndighederne kan finde på at tvangsfjerne deres børn, eller at forældrenes problemer bliver stillet til offentligt skue.

Forældre uddyber dette i interviews, hvor de fortæller, at deres manglende dansk kundskaber og manglende kendskab til det kursus, som de blev tilbudt, har ført til misforståelser om hensigten med DUÅ-kurset: *"Pædagogerne foreslog to gange, at jeg skulle med til kurset, hvor jeg sagde nej. Jeg troede først, det var en stor forsamling af problembørn, jeg skulle ned til. Til sidst ringede lederen. Vi talte sammen i en time, og jeg græd: 'Hvorfor skal jeg med til det her, min søn er ikke dum?'. Nu fortryder jeg, at jeg sagde nej, men jeg forstod det bare ikke. Så holdt vi et møde igen i børnehaven, og det var rigtig dejligt"* (Høje-Taastrup). Lederen i daginstitutionen hjalp her til at berolige flere af forældrene med en længere snak om, at det er frivilligt at deltage i kurset, samt om- deling af en folder om DUÅ på urdu.

En anden forælder beskriver en lignende situation, som udsprang af manglende kendskab til det danske system, som skabte usikkerhed: *"Det gav mig en usikker følelse (...) dengang havde jeg kun været i Danmark i 5-6 måneder, jeg kendte ikke det danske system, og jeg troede, at de prøvede at forklare mig, hvordan jeg skulle opdrage, og jeg tænkte, hvad er det danskerne gør, som vi ikke gør?"* Denne type samtaler om frivillighed har ligeledes fundet sted i Mariagerfjord og Holstebro Kommuner.

Vanskelighederne ved rekruttering har ført til, at igangsættelsen af forældreforløbene er blevet forsinkede, og at to ud af fire forældreforløb blev udskudt til opstart i januar 2018 i stedet for som planlagt i efteråret 2017.

Kommunerne har herefter justeret tidsplanen til at se således ud pr. maj 2018:

Kommune	1. Forældreforløb	Opsamling, 1. forældreforløb	2. Forældreforløb	Opsamling, 2. forældreforløb
Holstebro	September 2017-24. april 2018	3. juli + 20. september 2018	21. august 2018- marts 2019	Juni + september 2019
Høje-Taastrup	26. oktober 2017-24. maj 2018	11. september 2018 + 27. november 2018 + 5. marts 2019	September 2018 - 14. marts 2019	Juni + september + december 2019
Ishøj	Januar 2017- 11. juli 2018	23. august + 6. september 2018	September 2018-maj/juni 2019	August + september 2019
Mariager-	4 januar - juni	September 2018	August 2018-	April 2019

fjord	2018		Januar 2019	
--------------	------	--	-------------	--

Det fremgår af interview med VIA om opkvalificeringen af gruppelederne, at der anbefales to, gerne tre opfølgingsdage (også kaldet booster-sessioner) med forældregruppen i hver kommune. Indtil videre har én kommune datosat tre opfølgingsdage, to kommuner har datosat to opfølgingsdage og en kommune har sat måned, men ikke dato, på en opfølgingsdag.

2.2.2 Deltagende institutioner

Det fremgår af interviews med gruppeledere mfl. i de fire kommuner, at de første fire forældreforløb er forskelligt organiserede. Det giver en række variationer mellem kommunerne.

Som det fremgår af nedenstående tabel, har Høje-Taastrup, Ishøj og Mariagerfjord valgt en model for det første forældreforløb, hvor forældre til børn i flere daginstitutioner blev inviteret til at deltage i DUÅ-forløbet. Holstebro har valgt en anden model, hvor de udelukkende indstiller og rekrutterer forældre til børn i én daginstitution. I praksis deltog der også udelukkende forældre til børn fra én daginstitution i Ishøj, hvor disse børn i foråret 2018 er påbegyndt førskole i tre forskellige skoler.

Kommune	Deltagende institutioner	Personale gennemgået DUÅ- efteruddannelse
Holstebro	En daginstitution	Ja
Høje-Taastrup	To daginstitutioner	Ja
Ishøj	En daginstitution og tre skoler (indskoling)	Ja
Mariagerfjord	To daginstitutioner	En daginst: ja En daginst: nej

Vi mangler at få præcise informationer om planlægningen af det andet forældreforløb.

2.2.3 Forældrenes baggrund

De to forældregrupper fra det første forløb i Holstebro og Mariagerfjord udgøres af flygtninge fra Syrien samt en forælder med afrikansk baggrund (i den ene gruppe), mens de to forældregrupper fra Høje-Taastrup og Ishøj består af indvandrere fra Pakistan og Tyrkiet. I begge grupper indgår familiesammenførte ægtefæller.

Interviews med forældre og daginstitutionspersonale tyder på, at der ikke er nævneværdig forskel på flygtninge eller indvandrere, når det gælder læring fra forløbene og udfordringer i relation til f.eks. kulturforskelle (se yderligere herom i afsnit 3 og 4). Derimod har det betydning, om deltagerne reelt er analfabeter, har kort skoleuddannelse eller har gennemført et gymnasieforløb eller en reel uddannelse.

2.2.4 Afbud eller frafald efter projektstart

Det fremgår af interviews med gruppeledere og deltagerobservation, at der er en del afbud til undervisningen, og at nogle ringer rundt til deltagerne for at sikre sig, at de møder op til tiden. Det, der har betydning for frafald eller afbud er, hvis de deltagende forældre er traumatiserede (fædre, der har været i krig), at nogle familiesammenførte kvinder har migræne, eller at forældrene er optagede af mange gøremål ved siden af (arbejde, sprogundervisning, praktik, flere børn mv.). Nogle gruppeledere (Mariagerfjord) har forsøgt at løse dette ved at indgå en aftale med kommunen eller sagsbehandler om, at DUÅ-forløbet bliver registreret på en måde, hvor deltagerne har mødepligt.

Ifølge baselinedata forældre ([bilag A](#)), er en ud af 37 familier registreret som udgået af forløbet efter projektstart og før projektophør. Ifølge interview har vi imidlertid fået den forståelse, at seks fædre er sprunget fra i henholdsvis Højetaastrup (3), Mariagerfjord (1) og Holstebro (2) kommune, fordi de fik tilbudt arbejde eller på grund af PTSD (1).

2.2.5 Samarbejde mellem gruppeledere, daginstitutioner, indskoling mfl.

I spørgeskemaundersøgelsen foretaget blandt daginstitutionspersonale mfl. angiver 82 %, at deres kommune i høj grad (21 %) eller i nogen grad (61 %) har organiseret indsatsen på en måde, som understøtter gennemførelsen af DUÅ-programmet på den mest hensigtsmæssige måde, mens 18 % svarede i mindre grad.¹⁶ Trods den positive respons fra fire ud af fem respondenter, er samarbejdet mellem gruppeledere og daginstitutionspersonale til fokusbørn ikke sat i system inden for rammerne af DUÅ-projektet og heller ikke på ledelsesniveau i de deltagende kommuner.

Dette afspejles i spørgeskemaundersøgelsen, hvor en pædagog uddyber, at der i dennes institution ikke er etableret et samarbejde med gruppeledere: "*Vi som personale, der dermed [er] sammen med børn og har daglig kontakt med forældrene, vi står på sidelinjen og bliver ikke informeret om forløb eller hvad der arbejdes med hjemme*" (uredigeret). Dette understøttes af interviews, hvor nogle pædagoger til fokusbørn beskriver, at de ikke er informeret om, hvordan forløbene skrider frem og ikke deltager i en dialog om, hvordan de kan støtte forældre og fokusbørn i deres indbyrdes relationer og læring.

Dette kan hænge sammen med, hvor forløbene bliver afholdt, da alle faggrupper opererer i en travl hverdag, og det derfor har betydning, om faggrupperne har nem eller daglig adgang til at kommunikere med hinanden. En kommune har f.eks. beskrevet på møde i SIRI, hvordan de som gruppeledere havde haft svært ved at få lov at deltage i møder vedrørende DUÅ i daginstitutionen. Trods den svære start på samarbejdet, endte kommune og daginstitution med at etablere et frugtbart samarbejde og dialog.

¹⁶ Se [bilag C](#) for den fulde ordlyd af svarene på spørgeskemaundersøgelsen.

I Holstebro er der et tæt samarbejde mellem gruppeledere og daginstitution, idet daginstitutionspersonalet tidligt i forløbet gjorde gruppelederne opmærksomme på, at de gerne ville følge med i DUÅ, så de kunne støtte op om forældrenes udvikling af deres relation til deres fokusbarn/børn. Herefter blev man enige om, at gruppelederne efter hver session lægger en 'seddel' i pauserummet med opsummering af og konklusioner fra det sidste undervisningsforløb. På den måde har det været let for pædagogerne at understøtte forældrenes udmøntning af det tillærte i forhold til deres fokusbarn/børn. Samarbejdet er desuden gjort lettere af, at kommunen har valgt at fokusere på én daginstitution, og at undervisningen finder sted i denne daginstitution. På den måde er der en løbende kommunikation med leder og pædagoger i institutionen. Det har ført til, at forældre, daginstitutionspersonale og gruppeledere i Holstebro har fået det de kalder "*et fælles DUÅ-sprog*" (se også afsnit 0).

I Høje Taastrup benytter daginstitutionspersonalet deres DUÅ-kendskab til at rose og støtte forældrene. Forældrene kan også i højere grad tale med personalet ved hjælp af deres "DUÅ-sprog". Gruppelederne har dog ikke udviklet en fast kontakt til pædagoger og lærer, men vil begynde at sende nyhedsbreve ud om det andet forældrehold, som starter i efteråret 2018.

I Ishøj har der været afholdt syv til otte møder mellem gruppeledere og daginstitutionspersonale mfl. Dette har hjulpet på forbindelsen til forældrene og rekrutteringsdelen og skabt kommunikation om forældrenes forventninger og spørgsmål til skolestart. Det er under planlægning, at samarbejdet mellem gruppeledere og daginstitutionspersonale mfl. blive udvidet, når andet forældreforløb igangsættes.

I Mariagerfjord er der (endnu) ikke etableret et samarbejde mellem gruppeledere og daginstitutioner. Formentligt fordi de første to gruppeledere holdt op og blev erstattet med to nye allerede-uddannede-DUÅ-gruppeledere lige da DUÅ-forløbet startede op, fordi de to deltagende daginstitutioner og forældre er spredt geografisk og måske fordi, der er flere ledelseslag i institutionen.

I den forbindelse var det den pædagogiske leders synspunkt, at det ville have været nyttigt for daginstitutionerne at have været inddraget i planlægningsprocessen, så daginstitutionerne fik en direkte rolle som formidler mellem børn og forældre og i dialogen med gruppelederne.

Af interviewene med daginstitutionspersonalet fremgik det, at de mente, at de kunne få en bedre dialog med forældrene, hvis der blev etableret et systematisk samarbejde med gruppelederne. For kommunens rekruttering af næste forældrehold vil gruppelederne stræbe efter mere kommunikation: "*For nu er vi klædt på, og det kan ske i rette rækkefølge*". På interviewtidspunktet havde gruppelederne for nylig haft deres første møde med daginstitutionslederen om efterårets rekruttering.

2.2.6 Pasning af børn og fællesspisning

Alle fire kommuner har organiseret børnepasning, mens forældrene deltager i undervisningen, ligesom der er fælles samling omkring et kaffebord eller aftensmåltid. Det fungerer rigtig godt, og giver tid til uformelle samtaler mellem gruppeledere og forældre, nogle ved hjælp af tolk, samt socialt samvær med og i familierne og mellem børnene fra de deltagende familier. Når det er sagt, kan deltagelse i undervisningen sidst på dagen være en udfordring for forældre med børn, som kan være trætte efter en forlænget (institutions)dag.

2.2.7 Tolkekontrakt

Tre ud af de 10 tolke, som har besvaret spørgeskemaundersøgelsen, (ud af i alt 14 DUÅ-uddannede tolke) havde på tidspunktet for besvarelsen underskrevet en tolkekontrakt som en del af projektet. De tre tolke kommer fra henholdsvis Høje-Taastrup og Holstebro. I interviews med gruppeledere fra Høje-Taastrup udtrykkes stor tilfredshed omkring deres DUÅ-tolkekontrakt. Essensen i tolkekontrakten er:

- > Tolken har ansvaret for tolkningen. Gruppelederen har ansvaret for behandlingen.
- > Med tolk forstås: Den, der oversætter forældre- og gruppelederdialog.
- > Med gruppeleder forstås: Den, der har ansvaret for indhold, tid og proces under sessionerne.
- > Tolkning foregår i jeg-form (altså direkte oversættelse af det, der bliver sagt).
- > Tolken tolker kun for familierne i DUÅ-sammenhæng.
- > Tolken har tavshedspligt.

Inden for disse retningslinjer er de vigtigste elementer en klar placering af ansvar, transparens og neutralitet. Gennem uformel samtale med gruppelederne er vi også blevet oplyst om, at tolkene ikke må have privat omgang med forældrene. I spørgeskemaundersøgelsen angiver to ud af de tre tolke, som har en tolkekontrakt, at tolkekontrakten "i høj grad" dækker deres behov, og én angiver "i nogen grad".

Hvad angår tilrettelæggelsen af undervisningen ved gruppelederne forklarer en af tolkene (Høje-Taastrup), hvordan hun arbejder med en klar kommunikation mellem hende og gruppelederen, og at de har regler om, at hun ikke omformulerer, hvad gruppelederen siger. I alle fire kommuner har tolke og gruppeledere en ordning, hvor de mødes før og efter undervisningsgangen til hhv. forberedelse og uformel evaluering. Tolken præciserer "*Vi skal ikke sidde derovre og gætte på, hvad det klippet går ud på,*" og uddyber "*Vi har et rigtig godt samarbejde med gruppelederne. Vi snakker før og efter, hvor vi taler om forældrenes ansigtsudtryk og signaler*".

2.3 Forældreundervisning

2.3.1 Gruppeledernes rolle og metoder

Gruppelederne spiller en central rolle i undervisningen af forældrene, og udviser højest mulige grad af metodeloyalitet. De to gruppeledere udfylder henholdsvis rollen som indholds- og procesledere samt undervisere, som er en del af DUÅ-metoden. Undervisningen forløber uhyre veltilrettelagt, og er, på grund af den høje grad af metodeloyalitet, langt hen ad vejen ens i de fire kommuner. Det afspejler, hvor forberedt og velafprøvet DUÅ er, såvel systemisk som metodisk, og at dette går igennem uddannelsen af DUÅ-gruppeledere.

Det fremgår desuden af gruppeinterviews med de fire forældregrupper i det første forløb, at samtlige forældre har stor respekt for gruppelederne og er utroligt glade for forløbene.

Alle gruppeledere anvender systematisk DUÅ-trekanten, udpluk fra de ca. 30 DUÅ-vignetter, væsentlige DUÅ-eksempler og -metoder (f.eks. ros, belønning, beskeder, timeout, rollespil osv.), som de selv har udvalgt. Der er gennemført enkelte tilpasninger af DUÅ-materialet, hvor billedlige eksempler, som f.eks. sparegrisen i nogle kommuner er oversat til en skattekasse eller en have.

I undervisningen laver gruppelederne løbende erfaringsopsamling med forældrene på en flipover og afslutter forløbet med at gennemgå de vigtigste konklusioner for dagen samt giver forældrene en hjemmeopgave, som de skal arbejde med til næste gang. Det næste forløb starter med at spørge forældrene om, hvordan det gik med hjemmeopgaven, som handler om at lave en øvelse eller aktivitet (højtlesning, oprydning, etc.) med deres fokusbarn og kommunikere med deres fokusbarn/børn på en ny måde.

Et DUÅ-undervisningsprincip, som vi oplevede praktiseret i to kommuner, er at sessionerne optages på et videokamera placeret i et hjørne af lokalet. På filmen ses gruppeledere forfra og forældrene ses med ryggen til - også i overensstemmelse med DUÅ-principperne. Da gruppelederne i den ene kommune bad om tilladelse til at filme sessionerne, betød princippet om at filme dog at de potentielle kursusedtagere ikke ønskede at deltage. Selvom gruppelederne trak deres forespørgsel tilbage, var det for sent, og deltagerne ville ikke ombestemme sig.

I de to andre kommuner bliver deltagerne ikke filmet. Vi har ikke spurgt ind til, om dette er et bevidst fravalg.

2.3.2 Information og undervisningsmateriale

Gruppelederne har anvendt forholdsvis mange ressourcer på indledende udfordringer, herunder etablering af metoder og procedurer for undervisning i DUÅ gennem brug af en eller flere tolke, udvælgelse af videoer (vignetter) og hand-outs og tolkeudgifter til at oversætte kernebegreber til brug for undervisningen på urdu, tyrkisk eller arabisk. Der blev derfor efterlyst etablering af og adgang til et fælles vidensgrundlag samt oversatte materialer.

Særligt var der et ønske om, at fælles foldere og et fælles undervisningsmateriale til forældrene ligger klar før starten af et forløb.

Der var desuden et ønske om, at der bliver udarbejdet et kompendium til gruppelederne, som består af udvalgte DUÅ videoer (vignetter), hand-outs og øvelser til brug for den særlige målgruppe af udsatte etniske minoritetsforældre (på dansk) og at der indsamles eksempler på brug af DUÅ-metoden i forhold til denne særlige målgruppe af forældre.

To gruppeledere mente i den forbindelse, at der er uoverensstemmelser mellem DUÅ-materialet og kommunens aldersmæssige og sproglige målgrupper (daginstitutions- og førskolebørn).

Der var også et ønske om mere oversat materiale i form af DUÅ-kernebegreber (ros, beskeder, osv.), DUÅ-pyramiden, linealen og grisen/skatekiste/have samt oversættelse/lægge lyd på videoklip (vignetter) om brug af DUÅ-metoden på deltagerfamiliernes sprog.

Hidtil har kommunerne selv haft udgifter til oversættelse af diverse materialer, herunder foldere på dansk, kinesisk, tyrkisk og urdu om DUÅ og undervisningsmateriale om DUÅ-begreber på tyrkisk og urdu. Disse er, så vidt vi ved, ikke blevet delt mellem kommunerne.

Der blev desuden efterlyst viden om, hvilke data, gruppelederne må dele med daginstitutionerne.

2.3.3 Tolkning

Holstebro gør brug af én tolk (arabisk/kurdisk), Mariagerfjord anvender to tolke (begge arabisk), og Høje-Taastrup og Ishøj kommuner gør hver brug af to tolke (urdu og tyrkisk). Det fremgår af interviews med gruppelederne, at de er tilfredse med hver deres tolkemodel. Dog anbefaler Høje-Taastrup ikke brug af to tolke.

Samarbejdet mellem gruppeledere og tolke fungerer efter gruppeledernes oplysninger overordentligt godt og vice versa. De fem tolke, som har tolket i DUÅ-forløb, og som har besvaret spørgeskemaundersøgelsen for tolke ([bilag D](#)) angiver, at de er enige i dette udsagn. De angiver desuden, at den pædagogiske tilrettelæggelse er rigtig god, at undervisningsmaterialet til forældrene imødekommer forældrenes behov, og at forældrene i høj grad får udbytte af forløbet. Dette kan vi bekræfte ved observation af undervisningsforløb og interview med forældrene.

I en kommune kunne vi observere, at en tolk ikke beherskede dansk flydende, og at der var ord og begreber, tolken ikke forstod. Dette kan sætte spørgsmålstegn ved, om der i alle tilfælde bliver tolket korrekt. Dette understøttes af spørgeskemaundersøgelsen med tolke, som viser, at ti tolke er født med andet sprog end dansk som modersmål, og at flere tolke har en folkeskoleuddannelse som højeste uddannelsesniveau.

Desuden skal det pointeres, at det tager ekstra tid at tolke et DUÅ-undervisningsforløb. Det betyder f.eks., at gruppelederne i Mariagerfjord har konverteret et to-timers undervisningsforløb til et tre-timers forløb. I et interview gør en tolk endvidere opmærksom på, at tiden, der skal bruges på tolkning, afhænger af forældrenes uddannelsesniveau. I tolkearbejdet er der dele af undervisningen, der kan tage længere tid at oversætte end andre, f.eks. videoklip, hvor der bliver brugt svære faglige begreber som 'kompetencer' og 'anerkendelse'. *"Hvis det er en familie, der har gået meget lidt i skole, skal det forklares på et helt andet niveau. Og så skal jeg sige flere ting end bare et ord. Med de højere uddannede forældre kan jeg alternativt oversætte et begreb til engelsk, som ikke findes på arabisk"*.

Fire af de fem aktive tolke har i spørgeskemaet angivet, at tiden til tolkning var afpasset tilstrækkeligt, mens én har oplevet, at der var for lidt tid.

2.3.4 Hjemmeopgaver og hjemmebesøg

"Metoderne, som vi blev undervist i, hjalp allermest, når vi havde haft dem som hjemmeopgaver, og vi kunne komme tilbage og snakke om dem," (Høje-Taastrup). Af forældreinterviewene fremgår det, at der er stor tilfredshed med undervisningens praktiske dimension i form af eksempler, øvelser og rollespil.

I DUÅ-undervisningen arbejder gruppelederne med at lade forældrene mærke pædagogikken på egen krop. På denne måde demonstrerede gruppelederne i Mariagerfjord princippet om positiv disciplin og et fåtal beskeder gennem et 'skjult' rollespil, hvor den ene med vilje afbrød den anden med 5-6 beskeder på få minutter. Efter at have prøvet teknikken op egen krop, fik forældrene som hjemmeopgave at være opmærksomme på at give få, men klare beskeder. Ved vores observation af den efterfølgende kursusgang hørte vi forældrenes livlige succeshistorier med at afprøve af dette sammen med deres børn.

En forælder forklarer vigtigheden for hende af, at hun havde haft en periode hjemme, hvor hun kunne arbejde med opgaven: *"Nogle gange, når vi lyttede, så lød det, vi hørte i undervisningen, lidt mærkeligt. Men når vi så øvede, fandt vi ud af, at det faktisk var nogle vigtige redskaber. Eksempelvis ved øvelser for at undgå børnenes brug af bandeord"*. (Høje-Taastrup).

En anden forælder understreger, at det har stor betydning for hende, at hendes gruppelederes råd er konkrete: *"De [gruppelederne] siger ikke bare, at vi skal give vores børn pligter. De spørger, hvordan er det hjemme hos jer? Har I pligter? Hvilke kunne I have brug for, som kunne hjælpe jer i forhold til jeres børn?"*. (Ishøj).

25 ud af de 27 forældre, som blev interviewet, har fået hjemmebesøg eller besøg i daginstitutionen af en eller to gruppeledere. 23 ud af de 25 har angivet, at besøget understøttede deres læring og brug af DUÅ-metoden i forhold til deres barn (Mini-spørgeskemaundersøgelsen med forældre, [bilag B](#)).

Flere gruppeledere forklarer, hvordan hjemmebesøgene giver et ekstra element af kendskab til hinanden og tryghed mellem gruppeledere og forældre, hvis de har mulighed for at mødes uden tolk. Gruppelederen uddyber: "*Vi kommer ind under huden af forældrene og finder ud af, hvem de er, og får mere viden om, hvad de ser som udfordringer med deres børn. For eksempel sådan noget som at have børn med i det offentlige rum og forældrenes angst for, at børnene bliver trætte og skriger. Det er noget, de kun nævner på hjemmebesøg. De tør åbne op og komme med konkrete spørgsmål.*" (Holstebro).

3 Kortsigtede resultater

Det primære formål med indsatsen er, at *"udsatte børn med etnisk minoritetsbaggrund opnår bedre trivsel og mulighed for større fysisk og social udfoldelse i kraft af et styrket forældreskab"* og at *"udsatte etniske minoritetsforældre får tilstrækkelig viden og færdigheder til at kunne påtage sig deres forældreansvar og udøve forældreskab på en måde, der understøtter familien og deres børns trivsel, udvikling og positive tilknytning til samfundet"*.¹⁷

I det følgende ser vi på, hvilke kortsigtede resultater DUÅ-læringen og metodefidelitet foreløbig har haft for samspillet mellem forældre og fokusbarn/børn, og hvilke andre resultater deltagelse i DUÅ-forløbene ser ud til at have for forældre og børn. Afsnittet baserer sig på interview med forældre, gruppeledere, pædagoger og lærere, på minispørgeskemaundersøgelse med forældre, spørgeskemaundersøgelser med daginstitutionspersonale, ledere mfl. og med tolke.

3.1 DUÅ-læring og forældre-barn samspil

En mini-spørgeskemaundersøgelse blandt de deltagende forældre peger på, at forældrene samstemmende mener, at de har fået forståelse for DUÅ-metoden gennem deres deltagelse i forældreforløbene, at de anvender de redskaber, de har lært om, at de har fået bedre indsigt i daginstitutionens forventninger til dem som forældre, bedre kendskab til barnets sociale og personlige udvikling, betydningen af leg og fritid og til, hvordan de, som forældre, kan støtte deres barn i at forberede sig på skolestart. Se [bilag B](#).

Dette bekræftes af gruppeinterviewene med de fire forældregrupper, som indtil nu har modtaget undervisning i DUÅ og er i slutningen af forløbet. De beretter samstemmende om, at de har afprøvet og anvendt metoder og eksempler fra DUÅ-undervisningen med gode resultater. Også selvom det er svært, og det tager tid at ændre vaner og relationen med deres barn.

¹⁷ Tilbud: Evaluering af Helhedsorienteret indsats vedr. udsatte etniske minoritetsforældre, 13.12.2016

Et tydeligt resultat er eksempler på, at de deltagende forældre har ændret relationen til deres fokusbarn/børn og i flere tilfælde også deres indbyrdes relation som følge af DUÅ-læringen, og at forældrene oplever, at relationen til børnene langsomt bliver bedre.

De følgende eksempler tager udgangspunkt i centrale begreber i DUÅ-læringen, som alle otte deltagende gruppeledere anvender i deres undervisning. Den systematiske anvendelse af disse begreber er samtidigt udtryk for den højest mulige metodeloyalitet.

3.1.1 Børnestyret leg

Flere forældre beskriver, at deres fokusbarn/børnene bliver mere rolige og åbne over for læring, angiveligt fordi forældrene er begyndt at lege med deres børn, og at dette leder til social lærling. En mor fra Syrien gav et eksempel på dette: *"Helt ærligt, så legede jeg ikke med mine børn før dette kursus. Jeg satte bare legetøjet foran dem, og så gik jeg hen for at lave min ting. Nu leger vi med Lego, vi tegner og vi taler bedre sammen nu. Og der er mere ro derhjemme nu. Deres sengetid og vores spisetid bliver meget bedre."* (Mariagerfjord).

Børnestyret leg er grundbasen for DUÅ-trekanten, og et kerneelement i at sikre, at barnet udvikler en tæt tilknytning til sine forældre, udvikler sprog og følelsesmæssige og sociale udtryk og selvstændighed.¹⁸ En pædagog giver et eksempel fra daginstitutionen, hvor et barn og en forældre er begyndt at udvikle relationen: *"Jeg kan huske, der var en familie, der havde rigtig svært ved at lege. Og så begyndte faren at lege inde på stuen. Der kunne vi straks imødekomme far og barn, rose og støtte faderen i det, han gjorde. Der løftede han sig og så lige lidt. Vi har jo alle sammen brug fro ros. Det er stadig svært, men det bliver bedre og bedre for denne far og vi kan se en udvikling i forløbet."* (Holstebro)

3.1.2 Ros og naboros

En forælder gav et eksempel på, hvordan ros kan bidrage til positiv adfærd og social udvikling hos sit fokusbarn: *"Jeg plejede at rose alt, hvad min dreng gør, der er positivt. Men nu fokuserer jeg på, hvad jeg egentlig vil sige med rosen. Programmet har åbent mine øjne for, hvad jeg kan rose for, som hjælper min dreng til social udvikling. Eksempelvis at gøre skoletasken klar dagen før han skal i skole."* (Mariagerfjord).

En pædagog har gode erfaringer med varianten 'naboros': *"Naboros er noget vi bruger på hele stuen – det er en god måde, hvor vi kan rette på barnet, uden direkte at henvende os til det pågældende barn. For eksempel: 'M..., jeg kan se, hvor dygtig du er til at sidde stille med arme og ben og være opmærksom!'. Så vil tvillingen også gerne have ros. Det er mega fedt. Så kan vi tale om det posi-*

¹⁸ Webster-Stratton, C. 2015. De Utrolige Småbørn. En guide og dagbog til dit lille barns udvikling og første opdagelser, side 28.

tive, i stedet for det negative." (Holstebro). I eksemplet viser pædagogen en måde, hvorpå den gennemgående indførelse af DUÅ i institutionen bidrager til et positivt miljø med mindre skældud og færre konflikter til følge.

En anden forælder forklarer, hvordan hun fik nye indsigter ved at guide hendes barn med ros. Hermed fik hun ham til at varetage pligter, som han ikke udførte, og som han heller ikke var blevet bedt om før kurset: *"Jeg plejede at tænke, jeg kan lige så godt rede sengen for ham. Det går jo hurtigere, end hvis han skal gøre det. Men nu tænker jeg... jeg skal jo vise ham, hvordan han fanger fisken – ikke fange den for ham."* (Ishøj). Ved at guide ham med blandt andet ros til at varetage sine pligter og blive mere involveret, fik hendes søn også mulighed for at opleve ansvar (se også afsnit 3.2.4 om skoleparathed).

3.1.3 Belønning

"Vi taler om, at de skal være selvhjulpne. Efter en mor er kommet i DUÅ-forløb, giver hun stempler og belønninger til sine tvillinger, og nu hjælper børnene med at rydde op og tage tøj på. Når de får et lille stempel på hånden eller panden, er de top motiverede." (Holstebro). Pædagogen fortæller her om, hvordan belønninger som en DUÅ-metode hjælper med at gøre tvillingerne mere selvhjulpne.

Frigørelse og selvstændighed er en stor del af de værdier, som pædagogikken i danske daginstitutioner baseres på.¹⁹ Belønning som DUÅ-redskab er et godt eksempel på, hvordan forældrenes børn bliver hjulpet til at passe ind i daginstitutionens forventninger og rutiner (se også afsnit 3.2.1).

En anden mor fortæller, at de havde svært ved at få deres dreng i tøjet om morgenen. En belønningsteknik, som her virkede, var aftalen om, at når drengen selv havde taget sit tøj på fem gange, så ville han få et klistermærke og en "hyggestund". Et andet forældrepar brugte inspiration fra et DUÅ-videoklip, hvor parret satte et ur op, som drengen fik lov at slukke, hvis han blev færdig på under to minutter. Herefter tog drengen hver morgen sit tøj på hurtigt. (Ishøj).

3.1.4 Beskeder, planlægning og rutiner

Ved at etablere rutiner i dagligdagen og lære at give få og positive beskeder til børnene er dagligdagen blevet mindre stressende og relationen mellem forældre og børn bedre. Det kan være rutiner som at stå op om morgenen i god tid, gå ud af huset og møde til tiden og lægge barnet i seng, så det kan nå at få dets søvn. En forælder fortæller: *"Jeg lærer om tålmodighed, for før blev jeg stresset af at bede dem om noget, og så smittede det af på børnene. Vi er begyndt at etablere en rutine derhjemme. Senge- og spisetid er blevet bedre, vi står op i god tid, og der er mindre stress om morgenen ... Nu er vi meget opmærksom på beskeder, planlægning og rutiner."* (Mariagerfjord).

¹⁹ Bundgaard, H. Day-Care in Denmark. 2011. I *The question of integration*. Ed. Olwig, K. F. & K. Paerregaard, side 152-153, 165.

3.1.5 Timeout

Et eksempel fra en mor fra Høje-Taastrup viser, hvordan erfaringer fra DUÅ bidrog til at løse en konflikt og stimulere positiv adfærd: *"Vi spillede vildkat, eller skulle til det. Så blev min søn uvenner med min datter og jeg pakker det hele sammen. Det kunne han ikke finde ud af og så gik det galt. Han hoppede op over sofaen og sagde alle de bandeord, han kunne. Han kunne ikke finde ud af at tale om det, han råbte bare. Men så forholdt jeg mig roligt, det ville jeg ellers normalt ikke. Jeg undlod at komme med en reaktion. Han forventede, at jeg ville blive sur og irriteret. Men så sagde jeg til ham, at han skulle gå ind og børste tænder og gå i seng. Og jeg blev ved med at være rolig. Næste dag tog han i skole, og da han kom hjem, var jeg stadig rolig og lidt kølig. Men så kommer han og siger undskyld for det i går. Det er aldrig sket før. Jeg svarer, at jeg er glad for, at han kunne se, at det ikke var i orden og fortæller, at jeg også blev ked af det i går. Så sagde han, Mama jeg gør det aldrig igen."*

Moren forklarer, hvordan hun også bruger DUÅ til at bevare roen og til at regulere sin egen adfærd, så hendes reaktion ikke smitter negativt af på hendes barn. Det dæmpede konflikten, og gav hende mulighed for at coache hendes drengs følelser fra at være frustrerede, til at blive en god og lærerig samtale.

3.2 Andre resultater af forældrenes læring

Det fremgår af interviews med forældre, gruppeledere, daginstitutionspersonalerne mfl., at DUÅ i høj grad bidrager til forældrenes forståelse af pædagogernes virke og dagligdagen i daginstitutioner og indskoling og, at de har fået mere viden om, hvorfor pædagogerne handler, som de gør. Derudover fortæller flere forældre i interview om, at de har fået en ny forståelse for forskellige værdier og opdragelsesstrategier i Danmark i sammenligning med de normer for opdragelse, de selv er vokset op med. Dette inkluderer en ny forståelse for betydningen af relationen mellem forældre og børn, og betydningen af leg.²⁰

De foreløbige resultater tyder dermed på, at DUÅ-forløbet i nogen grad kan bidrage til, at forældrene igennem forløbet får en bedre og mere positiv forståelse for det danske samfund, og særligt, hvilken rolle daginstitutioner og deres personale spiller for barnets læring og sociale udvikling. Mødet med gruppeledere, daginstitutioner og indskoling er således eksempler på et positivt møde med det danske system og samfund, hvor DUÅ-læringen kan medvirke til at gøre normer for opdragelse, forventninger og opfattelser mere eksplicite, konkrete og håndterbare.

²⁰ Børnekonventionen FN's artikel 27 omhandler barnets ret til at leve under omstændigheder, der er tilstrækkelige for barnets fulde sociale udvikling.²⁰ Ifølge Børnesagens Fællesråd betyder dette f.eks. mulighed for at udvikle gode og sunde relationer til familie, venner og jævnaldrende samt at deltage i alderssvarende sociale aktiviteter som leg.²⁰ Børnekonventionen FN's artikel 28 og artikel 31 anerkender henholdsvis barnets ret til uddannelse og retten til hvile og fritid, til at lege og dyrke fritidsinteresser.

Dette er en central pointe, da forskning peger på, at de vigtigste institutioner i Danmark, når det kommer til social integration, er daginstitutioner og folkeskolen. Det er her almindeligt accepterede kulturelle opfattelser og værdier, som strukturerer de daglige socialiserende praksisser, indlæres, internaliseres og praktiseres i hverdagen.²¹

Samtlige interviewede forældre finder det nyttigt, når pædagoger og lærere er positive og eksplicite om deres forventninger til forældrene og deres børn. DUÅ er på den måde en hjælp for forældrene i forståelsen af daginstitutionerne og indskolingen og til at forstå disse institutioners forventninger til deres børn (se følgende afsnit 3.2.3 for en uddybning).

3.2.1 'DUÅ-sprog' i daginstitutionerne

Samarbejdet med forældrene beskrives af en pædagog som velfungerende. Hun beskriver hvordan hun og hendes kollega ved hjælp af brug af spørgsmål på DUÅ-billedkort og opfølgende kaffemøder kom tættere på forældrene, og at det gav hende en følelse af, at forældrene blev mere trygge ved daginstitutionen (Ishøj).

En anden pædagog beskriver, at personalet i institutionen og forældrene nu i højere grad taler samme sprog: *"Vi har fået en kode at tale i med forældrene. De har måske før følt sig afmægtige, men nu ved de, at vi løfter i fælles flok, og forældrene bruger samme 'DUÅ-sprog' om hændelser, som de oplever i daginstitutionen. Jeg har set børn, men så sandelig også forældre, blomstre i det. Nu kommer forældre til mig, så de kan spørge og vi kan tale om, hvordan vi kan støtte barnet i børnehaven."* (Holstebro). Samme situation er beskrevet i Høje-Taastrup.

En gruppeleder beskriver endvidere, at kommunikationen med pædagogerne har medført, at kommunikationen mellem pædagoger og forældre er styrket. Et sideresultat ved det fælles 'DUÅ-sprog' er her, at *"forældrene fik en tydelig fornemmelse af, at de ikke var ene om at arbejde med barnets udvikling og at de fik at vide, at pædagogerne også arbejder med det. En af forældrene sagde: 'Nu forstår jeg, hvad I laver, at I ikke bare passer vores børn!'"* (Holstebro). Den fælles forståelse og brug af DUÅ-begreber betyder, at forældrene har fået en bedre forståelse for daginstitutionens funktion (se også handlemuligheder i daginstitutionen som et offentligt rum i afsnit 3.2.6).

Der er dog også daginstitutionspersonaler, som ikke mener, DUÅ har gjort nogen forskel, særligt i en institution, hvor der endnu ikke er igangsat et samarbejde med gruppelederne.

²¹ Bundgaard, H. Day-Care in Denmark. 2011. I: *The question of integration*. Ed. Olwig, K. F. & K. Paerregaard. Side 150-151.

3.2.2 Andet sprog end dansk

En udfordring for daginstitutionerne er, at en del af de udsatte etniske minoritetsforældre taler noget, meget lidt, eller slet ikke taler dansk. Ifølge gruppelederne har DUÅ-kurset et afsmittende resultat på forældrenes danskundskaber, idet de lærer fagord og begreber, som de kan anvende i dialogen med fagpersonale og i den indbyrdes dialog.

En gruppeleder understreger, at den sproglige udvikling har været en vigtig sidegevinst for forældrene på DUÅ-kurset, særligt hos de forældre, som ikke taler dansk. Forældre, som før havde behov for tolkning, bevægede sig ganske stille og roligt ud i at tale og forstå mere dansk under gruppesessionerne. Gruppelederen beskriver ydermere, at moren var begyndt at tale om hendes drømme om fremtidige job, hvilket også havde højnet motivation for at lære at tale dansk. (Ishøj).

En anden mor siger om de kernebegreber, der løbende er blevet oversat på hendes hold: *"Det er dejligt at have oversættelserne på tyrkisk, men det er også vigtigt, jeg kender ordene på dansk, når jeg skal over i vuggestuen"*. (Høje-Taastrup).

En pædagog fortæller desuden, at DUÅ i hendes institution har givet en anledning til mere dialog med forældre til DUÅ-børn: *"Det har været en god måde at øve sig på, når de taler lidt dansk. Det er til at have med at gøre, f.eks. at supplere ros med tegnsprog. Vi har også kollegaer, som kan hjælpe med at oversætte. Men hvis det kræver tolk, så venter vi ofte med det, da vi har rigeligt af tolkning i forvejen."* (Høje-Taastrup).

En pædagog fra Mariagerfjord giver også udtryk for, at selvom der er udfordringer med sproget, så kan en tættere dialog mellem forældre og pædagogerne hjælpe forældrene til at forstå daginstitutionens rolle og skabe tillid til pædagogerne og deres arbejde.

3.2.3 Hente-bringe-situation i daginstitution

En pædagog beskriver, hvordan hente-bringe-situationen kan håndteres: *"Jeg har et DUÅ-fokusbarn, som er halvandet år gammelt. Jeg kan mærke, at familien nu kommer mere roligt ind af døren. De tosprogede 'kaster' nogen gange deres børn ind – det går meget stærkt. Men nu ser jeg dem i stedet tage det stille og roligt. Det giver mulighed for at nå og snakke med dem. Vi taler meget om, at det er vigtigt, at de siger farvel til barnet – og ikke bare går med det samme. Nu har det ændret sig til det mere positive."* (Holstebro). I pædagogens sprogbrug indikerer hun med ordet 'kaste' en manglende forbindelse mellem hende og forældrene. Det skaber et billede af, at pædagogerne selv må gribe barnet, og som hun siger *"det gik meget stærkt"*. Det står som kontrast til nu, hvor pædagog og forældre har *"bedre mulighed for at nå og snakke"*. Efter kurset i DUÅ lever forældrene nu op til pædagogens forventninger om en rolig aflevering af barnet. Dette viste sig at smitte positivt af på barnet.

En anden pædagog bidrager med følgende udsagn: *"Jeg synes godt, jeg kan se, at moderen er blevet mere afventende ... altså hun taler jo arabisk. Men jeg synes, jeg kan se en nærvær og ro, at hun prøver nogle ting af. (...) Jeg kan se på deres adfærd, at hun er blevet god til at gå ned i børnehøjde. Det tænker jeg, at hun har lært i DUÅ."* (Holstebro). Det peger på, at der gennem DUÅ-forløbet er opstået bedre kommunikation og forståelse mellem daginstitution og forældre, og at pædagogen aflæser situationen og ser, at forældrene er blevet bedre til at 'være' i daginstitutionen.

3.2.4 Grænser og skoleparathed

"DUÅ-kurset er en øjenåbner for forældrene. På kurset taler de om, hvordan tingene gøres i børnehaverne og skolerne. De daglige ting, som lige så meget eller indirekte er en del af DUÅ. Om hvorfor de skal gøre de her ting, få børnene tidligt i seng og få en fast rytme i dagligdagen." (Integrationsmedarbejder).

En pædagog forklarer, hvordan de har brug for en dialog med forældrene, som kan forklare daginstitutionens regler og grænser: *"Derhjemme bliver der ikke sat de samme tydelige grænser som her. For eksempel er madpakker svært. Og det kan være svært at sidde stille sammen med de andre. Når vi spørger mor om, hvordan det er derhjemme, så siger hun 'det er fint'. Der spiser de, når de er sultne! Så er det jo svært at komme over og spise, når måltider ikke er fastlagte. Det er svært for børnene at agere i så vidt forskellige arenaer, og forældresamarbejdet bliver også svært af det. Forældrene skal være åbne. Vi gør det jo for, at barnet kan passe ind. Ikke mindst, når han skal starte i skole."* (Maria-gerfjord).

Ud over at familien har 'forskellige arenaer' for regler, forklarer pædagogen, at konflikten i sidste ende handler om, at børnene skal blive klar til skolens regler. I interviews med andre forældre fremhæver de deres gavn af at bruge DUÅ til at sætte grænser.

En forælder beskriver, at hendes søn havde svært ved at overholde sovetider, men ved hjælp af en DUÅ-baseret soveregel var hans sovetid blevet markant forbedret. En anden beskriver, at hendes søn er blevet bedre til at lave sine lektier med familiens nye metoder. Med forældrenes egne ord har DUÅ hjulpet dem med skolestart, hvor hjemmenes nye regler for sovetider og iPad-tid har hjulpet med at indføre gode rutiner, også for familiens andre børn. Eksempelvis nævnes DUÅ *"først... så... metoden"* som brugbar. Med metoden er det f.eks. lykkedes forældre at ændre deres børns forhold mellem tid brugt på computerspil og tid anvendt på hjemmearbejde. (Høje-Taastrup). Samme eksempler fandtes på holdet i Ishøj.

Ud over rutiner og regler i hverdagen, kan DUÅ-metoder altså også hjælpe med at gøre et barn skoleparat. Her forklarer en pædagog, hvordan skiftet til skolen kan være svært for forældrene: *"Nogle forældrene er nervøse for skiftet til skolen. Jeg tror, det er en følelse af: 'Nu havde jeg lige forstået systemet i børnehaven', og de har måske ikke helt forståelse for det, der nu skal ske i skolen."* (Høje-Taastrup). Det, at forældrene nu taler samme sprog som pædagogerne

('DUÅ-sprog') hjælper forældrene til at føle sig trygge ved daginstitutionen, til at forstå, hvad skolen forventer af dem som forældre, og hvordan de kan bidrage til at gøre deres børn skoleparate. Se også afsnit 3.2.5 vedrørende introduktion af højtlesning for børnene.

For at forbedre børnenes vilkår i skolen, opfordrede gruppelederne en familie til at hjælpe børnene med at øve sig på at samtale ved middagsbordet. Et eksempel herpå var middagsmåltidet, hvor en familie havde fortalt, at de ofte samledes om aftensmaden, men spiste i tavshed. En mor, hvis søn havde store sproglige vanskeligheder, fortæller: *"Jeg spørger min mand, inden vi sætter os, hvordan hans dag har været. Når min dreng lytter, roser jeg ham, og siger, 'Hvor er du god til at lytte' og 'nu er det storesøster, der fortæller lidt' ". Gennem ros og vejledning hjalp familien deres søn til at blive vandt til sidde stille på sin stol, og vente på, at andre sagde noget. Dette kan også forklares som udviklingen af et følelsesbaseret sprog, hvilket er en del af grundbasen for DUÅ-trekanten. Ved at samles om at tale og lytte til hinanden om, hvordan dagen har forløbet, blev drengen vænnet til at samtale. Samtalen bidrog dermed til at berede sønnen til at sidde stille og samtale i skolen. (Ishøj).*

3.2.5 Forandringer i forældrenes dagligliv og rutiner

Der er endvidere tegn på, at DUÅ har ført til forandringer i forældres dagligliv og rutiner. For eksempel fortæller flere forældre om, at de, efter at elementer i DUÅ-metoden er tillært, nu fordeler forældrrollerne mere ligeligt i hjemmet, at forældrene nu er mere enige om, at de skal have en ensartet tilgang til opdragelse i stedet for, at den ene opdrager (typisk moren) og den anden forkæler børnene (ofte faren), og at de er åbne overfor at afprøve nye metoder i deres opdragelse. (Høje Taastrup).

En anden mor forklarer til en gruppeleder, hvordan hun før følte, at hun stod alene i opdragelse af hendes tre drenge: *"Jeg følte mig som en frø alene i en brønd. Men nu... Så er det mere som om, jeg er en frø i et hav!"* Efter hun var startet på DUÅ-kurset med de andre forældre, havde hun fået nogen at tale med, og et rum med mulighed for at få viden fra andre, hvor hun kan få gode ideer og dele erfaringer. Hendes største problem havde været følelsen af at stå alene – selvom hendes mand hjalp med opdragelsen. Efter de begge var startet på DUÅ-kurset, havde de etableret en fælles retning for deres opdragelse. Dette beskrev moren billedligt: *"Jeg ved, jeg er i samme båd, som min mand – og nu roer vi også samme vej"*. Parret oplevede altså via undervisningen, at de fik et bedre samarbejde og kommunikation. (Ishøj).

Et andet eksempel er, at mange af forældrene fortæller, at det er lykkedes dem at skabe mere ro og mindre stress i hjemmet, fordi de giver sig tid til deres børn og lytter til det, børnene siger, har skabt regelmæssighed omkring morgen-, afhentnings-, aftens- og sengeritualer, bl.a. ved at samtale med børnene over aftensmaden og læse bøger for børnene, som de ikke har gjort før. For eksempel siger en forælder: *"Jeg mener, at jeg godt kan se en forskel på mine børn ... Der er mere ro, mere styr på tid, mindre stress om morgenen. Mine børn har fået en tydelig forståelse af tid ... og har lært at holde deres aftaler. Det svæ-*

reste er at skabe rutiner for vores børn, men det er også det vigtigste. Vi har rutiner, men det tager tid at gøre systematisk." (Mariagerfjord).

3.2.6 Det offentlige rum

Et andet resultat, som flere forældre har beskrevet, er, at de er mindre nervøse for at være i offentlige rum, hvis deres barn ikke opfører sig eksemplarisk og f.eks. lægger sig ned og råber og skriger. En forælder formulerer det således: *"Da jeg kom til Danmark, var der udfordringer i forhold til sprogbarrierer. Og når han græd på gaden, så kiggede folk. Men nu er jeg stærkere. Jeg er ligeglad med, om folk kigger. For jeg har lært, hvordan jeg kan få ham til at holde op med at græde." (Høje Taastrup).*

En gruppeleder forklarer endvidere, hvordan barnets hysterianfald 'forhindrede' forældrene i at tage på udflugt. Ved hjælp af deres læring fra DUÅ kan faren nu tage begge børn og en legekammerat i svømmehallen. (Holstebro).

En anden forælder fortæller, hvordan hendes blik på egne muligheder som forælder havde ændret sig. Efter at hun var blevet opmærksom på det at lege og vejledning af sit barn, begyndte hun at forstå, hvordan pædagogerne arbejdede (se også 3.2.1). Herefter begyndte hun at stille sig selv og gruppelederne spørgsmål som: 'Hvordan virker børnehaven i Danmark - kan man blande sig?' Dette var ikke en mulighed, hun ville overveje i Tyrkiet. Hermed havde hun fået øjnene op for egne muligheder og strategier i hverdagen, som hun ikke så før. (Ishøj).

3.3 Hvor indsatsen er svær

3.3.1 Sprog

Mangel på kommunikation mellem forældre og daginstitutionspersonale kan være en hæmmende faktor for processen med at give forældrene bedre færdigheder til at udøve deres forældreskab, i en hverdag, hvor daginstitutioner og skolesystemet er tæt forbundne. Skal DUÅ-kurset også kunne hjælpe forældrene med denne del, er sprog et vigtigt element i forankringen.

En integrationsmedarbejder forklarer: *"De andre pædagoger taler ikke med forældrene, for det er mig, der kan deres sprog." Hun fortæller, hvordan hun giver uformel vejledning til forældrene om dagligdags spørgsmål og opdragelse i Danmark, som forældrene gerne vil have hjælp til. "Et eksempel er en far, der har spurgt mig: Må jeg godt sende min søn på 11 ned til legepladsen med min yngste søn? Hvordan indskrives jeg min yngste i børnehaven?" Faren ønsker læring, men han har ikke sprog til at kommunikere med pædagogerne. Integrationsmedarbejderen har også modtaget DUÅ-undervisning og taler med forældrene om de nye DUÅ-metoder, som forældrene har lært sig.*

3.3.2 Tidsfaktor

Der er mange eksempler på, at det tager tid at få DUÅ-metoder til at virke. I stort set samtlige eksempler virker metoderne dog over tid, særligt når både forældre og pædagoger konsistent arbejder med at anvende metoderne.

3.3.3 Hvor DUÅ ikke umiddelbart virker

Der er særligt en metode/begreb, som enkelte pædagoger og forældre har nævnt, at de har svært ved at få til at fungere, nemlig 'timeout'. Samtidig er der andre forældre og pædagoger, som har gode erfaringer med at få timeout til at fungere (se afsnit 3.1.5).

Ved spørgsmålet om, hvorvidt der er eksempler på, at DUÅ ikke virker over for et fokusbarn, er vi stødt på et eksempel på et barn, som ikke var modtagelig over for DUÅ. Her forklarede en pædagog om en dreng, hvis forældre var i skilsmisse. DUÅ-metoden, der virkede på de andre børn på stuen, virkede ikke direkte på drengen: *"Jeg har et barn, hvor DUÅ slet ikke virker på ham – han er alt for intelligent. Han kan heller ikke være i ros. Vi bruger derfor andre strategier, hvor han får ros helt for sig selv. Vi har rykket os selv i håret over dette, og vi har talt med hans mor og far om det. Jeg ved ikke, hvor meget forældrene kan tage det ind – moren øver sig og er med i DUÅ. Vi har mange møder med forældrene, hvor vi taler DUÅ med dem."*

I dette tilfælde arbejdede pædagoger og forældre sammen om at tilpasse programmet til netop denne dreng, som ikke reagerede på de samme strategier, som de andre børn i hans aldersgruppe, og hvor mere kommunikation med hans stue-pædagog og flere forældremøder var nødvendigt.

4 Resultater på længere sigt og forankring

*"... Det er stadig svært, men det bliver bedre og bedre for denne far og vi kan se en udvikling i forløbet. Derfor er det så vigtigt, at vi møder forældrene der, hvor de er lige nu. Så vi kan hjælpe dem - ellers hænger det ikke ved." (Holstebro).
Se også 3.3.1.*

Ovenstående citat fra en pædagog rammer præcist, hvad der er udfordringen i at skabe langsigtede resultater og bæredygtighed i DUÅ-projektet. Det vil vi udbyde i nogle overvejelser i det følgende.

4.1.1 Tegn på varige resultater

At DUÅ-metoden virker i vesteuropæiske lande og (majoritets)kulturer støttes af viden fra forskning,²² evalueringsrapporter bestilt af Socialstyrelsen, som fokuserer på resultater af afprøvningen af DUÅ og fidelitet for implementering,²³ og fra monitorering af DUÅ-forløb i f.eks. Ishøj.²⁴

Som vi foreløbig har dokumenteret gennem tre spørgeskemaundersøgelser, interviews med gruppeledere, pædagoger, indskolingslærer mfl., gruppeinterviews med forældre og deltagerobservation af undervisningsforløb for forældre (se [afsnit 3](#)), er der, med få undtagelser, samstemmende tegn på, at der er en høj grad af kortsigtede virkninger af DUÅ-forløbet for målgruppen af udsatte etniske minoritetsforældre, som gennemfører et DUÅ-forløb.

²² <http://www.incredibleyears.com/research-library>, inklusive randomiserede kontrollerede forsøg.

²³ <https://socialstyrelsen.dk/@search?SearchableText=de+utrolige+%C3%A5r>: Evaluering af De Utrolige År: Delrapport 1: Implementeringen af programmet, 2009; Evaluering af De Utrolige År: Delrapport 2: effekten af programmet, 2010. Begge Rambøll Management Consulting.

²⁴ Udtalelse fra ansvarlig for monitorering i Ishøj kommune og fra allerede DUÅ-uddannede gruppeledere, 30 april 2018

Det peger på, at DUÅ-metoden (også) virker på kort sigt for udsatte etniske minoritetsforældre fra ikke-vestlige lande, som gennemfører et DUÅ-forløb. Det peger også på, at der grundlæggende ikke er de store forskelle på, om man anvender DUÅ i forhold til den ene eller anden målgruppe. Tværtimod. Det bekræftes af to notater, der redegør for gennemførelse af DUÅ-forløb i henholdsvis Norge og Syddjurs kommune.²⁵

4.1.2 Modhager

Dog viser de første fire forløb fra identifikation og rekruttering til gennemførelse, at der er nogle modhager, som bevirker, at udsatte etniske minoritetsforældre ikke ønsker at melde sig til, falder fra eller ofte melder afbud. Det skyldes f.eks. angst for at blive kontaktet af myndigheder og blive opfordret til at tilmelde sig et forløb, hvis formål de ikke umiddelbart forstår eller misforstår; traumatisering; den sociale situation (f.eks. afventning af familiesammenføring eller en uafklaret boligsituation); ikke-accept af princippet om at DUÅ-forløb filmes; eller at de, på den positive side, påbegynder uddannelse, praktik eller job.

Alt i alt betyder disse modhager, at der vil være en større eller mindre gruppe af etniske minoritetsforældre, hvor det kunne være relevant, at de deltager i et DUÅ-program, ikke ønsker, ikke kan, eller kun deltager i noget af undervisningen.

4.1.3 Langsigtede resultater og forankring

Derimod kan vi ikke, i nuværende fase, vurdere, om det vil lykkes forældre, med støtte fra pædagoger og lærere i henholdsvis daginstitutioner og indskoling, at implementere og fastholde DUÅ-metoden på længere sigt.

De tiltag, der er planlagt efter ophør af det seks til otte måneder lange DUÅ-undervisningsforløb, er, at de fire kommuner har planlagt henholdsvis et, to eller tre opfølgingsmøder. Her bliver det afgørende at sikre, at den tillærte metode forankres, og hvis ikke, at kommunerne finder løsninger på, om det er muligt at etablere et opfølgingsforløb.

²⁵ Mail vedr. erfaringer med DUÅ i Norge, 19.6.2014; Erfaringsopsamling for DUÅ, Basic for flygtninge, 2017/2018.

5 Foreløbige konklusioner og anbefalinger

5.1 Konklusioner

5.1.1 Målgrupper og kompetenceopbygning af fagpersoner

Det anerkendes, at der, så vidt vides, ikke findes veldokumenterede erfaringer, som kan understøtte specifikke og erfaringsbaserede undervisningsforløb i DUÅ for målgruppen af udsatte etniske minoritetsforældre. Følgende foreløbige konklusioner skal ses i det lys.

DUÅ-gruppeledere

- > Det var en rigtig beslutning at lade allerede DUÅ-uddannede gruppeledere indgå i projektet og starte projektet med et uddannelsesforløb. Netværksdelen, erfaringsudveksling og overførsel af erfaring fra gruppeledere, som allerede har erfaring med undervisning af målgruppen, gav det største udbytte af undervisningen.
- > Nogle gruppeledere fandt, at undervisningen om flygtninge, traumer, PTSD, forældreskab, kultur mv. var nyttig, mens andre gav udtryk for, at de allerede har stor erfaring med målgruppen. Flere fandt, at undervisningen havde for stort fokus på negative eksempler, at der var for lidt fokus på vidensdeling og eksempler på, hvordan DUÅ kan anvendes i praksis, og på undervisningsmetoder målrettet voksne analfabeter eller voksne med meget lidt skoleuddannelse.
- > Der var et ønske om, at der var blevet afsat mere tid til diskussion om kommunikation og for-samtaler med forældre i opsøgnings- og rekrutteringsfasen.
- > Den efterfølgende supervision var en stor succes, særligt hvad angår erfaringsdeling, netværk og dialog med tolke, daginstitutionspersonale mfl.

Tolke

- > Undervisningsforløbet for tolke var relevant og godt tilrettelagt. Tolkene er yderst tilfredse med DUÅ-uddannelsen og giver i spørgeskemaundersøgelsen udtryk for god forståelse for metoden. Undervisningsforløbet oplevedes dog for presset af flere tolke.
- > Tolkene har desuden lært meget af samarbejdet med gruppelederne, hvilket bidrager til kvaliteten af deres tolkning i praksis.
- > Tolkene er bevidste om, at de har en eksplicit tilgang til tolkearbejdet med kulturelle forskelle i DUÅ-forløbssammenhæng.

Daginstitutionspersonale mfl.

- > Daginstitutionspersonaler mfl. fandt efteruddannelsen i DUÅ og i problemstillinger relateret til flygtninge og udsatte etniske minoritetsforældre relevant og nyttig i relation til DUÅ-projektet og til gruppeledernes rolle.

5.1.2 Organisation

Opsporing, indstilling og tidsplan

- > Alle fire deltagerkommuner havde vanskeligt ved at rekruttere forældre til det første forældreforløb, fordi forældrene blev skræmte af, at kommunen eller daginstitutionen kontaktede dem for at høre, om de ville deltage. Der var forældre, der ikke ønskede at deltage, fordi DUÅ-sessioner som udgangspunkt bliver filmet i nogle kommuner. Det har ført til væsentlige forsinkelser i to af kommunerne.
- > Rekruttering af skræmte eller tvivlende forældre blev fremmet gennem uddybende samtaler om formålet med uddannelsesforløbet og pointering af, at kurset var frivilligt, samt gennem distribution af oversat informationsmateriale i nogle af kommunerne.
- > Kommunerne har fastlagt henholdsvis en, to eller tre opfølgingsdage for første forældreforløb. Af hensyn til dokumentation af de længerevarende virkninger og planlægningen af evalueringen vil det være hensigtsmæssigt, hvis alle fire kommuner fastlægger hver tre opfølgingsdage, mens de stadig har regelmæssig kontakt med forældregrupperne.

Afbud eller frafald efter projektstart

- > Der er en del afbud til undervisningen, hvor gruppelederne ringer rundt til deltagerne for at sikre, at de møder op.
- > Det har særlig betydning for frafald eller afbud, hvis de deltagende forældre er traumatiserede (mest mænd), (psykisk) syge (mest kvinder) eller optagede af mange gøremål som uddannelse, job eller mange børn. I nogle kommuner er dette løst ved at indgå en aftale med kommunen om, at deltagerne har mødepligt.

Samarbejde mellem gruppeledere, daginstitutioner, indskoling mfl.

- > Der er ikke etableret en samarbejdsmodel, hvor de fagpersoner, der screener, daginstitutionspersonale, lærere i indskoling mfl., bliver systematisk inddraget i en dialog om screening og gennemførelse af programmet.
- > Der er dog etableret tre mere eller mindre formelle modeller for løbende samarbejde mellem gruppeledere og daginstitutioner, indskoling mfl. Meget tyder på, at dette har en betydning for, om daginstitutionspersonalet har mulighed for at støtte systematisk op om forældrenes forsøg på at omsætte DUÅ til praksis i relationen til deres DUÅ-barn/børn.
- > Valg af simple organisationsformer ser ud til at give den mest effektive organisering og samarbejde med særligt daginstitutioner. F.eks. har en kommune valgt at rekruttere forældre fra én sproggruppe og én daginstitution og at afholde forældreforløbene i daginstitutionen. Det har ført til en informativ og løbende dialog med leder og pædagoger.

Forældrenes baggrund

- > Der er forskellige forudsætninger for læring i forældregrupperne. Der er forældre, som er analfabeter eller har en kort skolegang, og forældre, som har en uddannelse. Det bør overvejes, om forældrene skal opdeles i to grupper i fremtidige forløb.
- > Som læringsmetode er videoklip (vignetter) og lydfiler om brug af DUÅ mere relevante end manualer for målgruppen af analfabeter og forældre med kort skolegang.

Frafald og afbud

- > Der var et relativt lille frafald blandt forældrene efter opstart af DUÅ-forløb. Begrundelsen for, at seks fædre faldt fra, er traumer eller start på praktikforløb eller arbejde. Der var også en del afbud til hvert undervisningsforløb.

Samarbejde mellem gruppeledere og daginstitutionspersonale mfl.

- > Samarbejdet mellem gruppeledere og daginstitutionspersonale til fokusbørn ser ikke ud til at være sat i system inden for rammerne af DUÅ-programmet og heller ikke på ledelsesniveau i de deltagende kommuner.
- > I kommuner, hvor daginstitutionspersonalet har haft lejlighedsvis til hyppig kontakt med gruppelederne, er der gode erfaringer med at bistå forældrene i brug af DUÅ-metoder.

Pasning af børn og fællesspisning

- > Alle fire kommuner har organiseret børnepasning, mens forældrene deltager i undervisningen, ligesom der er fælles samling omkring et kaffebord eller aftensmåltid. Det fungerer rigtig godt er hyggeligt og giver tid til uformelle samtaler mellem gruppeledere og forældre.

5.1.3 Forældreundervisning

Gruppeledernes rolle og metoder

- > Forældreundervisningen forløber veltilrettelagt, og der er stor metodeloyalitet og lighed i implementeringen af DUÅ mellem de fire kommuner.
- > Vi er usikre på, om samtlige DUÅ forløb blev filmet i alle fire kommuner, og hvordan gruppelederne anvender filmene i deres arbejde.²⁶
- > To af kommunerne har selv oversat DUÅ-materiale til tyrkisk og urdu, en til kinesisk, mens de to andre kommuner har anvendt dansksprogede materialer.
- > Der var delte meninger blandt forældrene om, hvorvidt dansk burde være det primære undervisningssprog, om det er bedre at anvende oversatte undervisningsmaterialer, eller begge dele. Dette er bl.a. fordi DUÅ-undervisning inkluderer undervisning i brug af DUÅ-kernebegreber på dansk, som særligt uddannede og dansktalende forældre fandt nyttigt.

Undervisningsmateriale målrettet forældre

- > Der er, efter nogle gruppelederes opfattelse, uoverensstemmelser mellem DUÅ-materialet, som indgår i projektet, og kommunernes aldersmæssige og sproglige målgrupper (daginstitutions- og førskolebørn). Dette punkt har vi dog ikke undersøgt nærmere, da det vil kræve en selvstændig udredning.
- > Der var et ønske om mere backup og information i opstartsfasen, i stedet for at det er en udgift for den enkelte kommune. Ønsker omfatter et kompendium af udvalgte DUÅ-materialer på dansk; at DUÅ-kernebegreber og pyramiden, linealen og grisen/skattekisten/haven bliver oversat til relevante sprog, samt at praksiseksempler for anvendelse af DUÅ-metoder, f.eks. hvordan gruppeledere kan illustrere brug af beskeder for målgruppen med udgangspunkt i rollespil, dokumenteres.
- > Det kan overvejes at udarbejde et kompendium til gruppeledere med udvalgt DUÅ undervisningsmateriale til målgruppen af forældre med anden etnisk baggrund end dansk.
- > Kompendiet bør suppleres med praksiseksempler på anvendelse af DUÅ-metoder, f.eks. hvordan gruppeledere kan illustrere brug af beskeder for målgruppen med udgangspunkt i rollespil.
- > DUÅ-materiale som pjecer, videoer/vignetter, DUÅ-begreber og andre materialer, som anvendes i undervisningen, bør så vidt muligt oversættes til deltagerforældrenes sprog (arabisk/urdu/tyrkisk/kinesisk), kvalitetssikres og deles mellem kommunerne

²⁶ Dette punkt vil vi belyse nærmere i den endelige evaluering.

- > Der blev efterlyst viden om, hvilke data gruppelederne må dele med daginstitutionerne.

Tolkning

- > Undervisningen er, pga. der skal findes tid til tolkning, i flere kommuner blevet konverteret fra et to-timers til et tre-timers forløb. Tiden anvendt til tolkning afhænger af forældrenes og tolkenes uddannelsesniveau.
- > Nogle, men ikke alle tolke, har tidligere tolkeerfaring.
- > Der kan sættes spørgsmålstejn ved, om der i alle tilfælde bliver tolket korrekt, idet mindst en af de deltagende tolke ikke taler flydende dansk, og da flere tolke har et lavt uddannelsesniveau.
- > I mindst en kommune har gruppelederne indgået en kontrakt med tolkene, der handler om, hvordan de skal agere i undervisningssessionerne.

Hjemmeopgaver og hjemmebesøg

- > Der var stor tilfredshed blandt forældrene med kursets praktiske karakter, hvor teori systematisk kobles sammen med små øvelser, praktiske hjemmeopgaver og hjemmebesøg.

5.1.4 Kortsigtede resultater

Afsnittet baserer sig på interview med forældre, gruppeledere, pædagoger og lærere, på minispørgeskemaundersøgelse med forældre, spørgeskemaundersøgelser med daginstitutionspersonale, ledere mfl. og med tolke.

- > Samtlige deltagende forældre, på nær en familie, de otte gruppeledere, de fleste fagpersoner og tolke i de fire kommuner oplever positive resultater af DUÅ-undervisningen målt på relationen mellem forældrene, mellem forældre og fokusbarn/børn og, i nogle daginstitutioner, indskoling mfl., i relationen mellem forældre-fokusbarn/børn-pædagoger, lærere mfl.
- > Enkelte daginstitutionspersonaler mener ikke, at DUÅ-undervisningen har vist resultater for forældre-fokusbarn/børn-relationen.
- > Virkningerne er i høj grad et resultat af metodefidelitet over for DUÅ-trekanten, linealen og grisen/skattekiste/haven, introduktion til leg og læring, ros, naboros, belønning, beskeder, planlægning, rutiner, timeout, mv, veltilrettelagte undervisningsforløb og systemisk læring, der følger DUÅ-metoden.
- > Andre resultater af forældrenes læring inkluderer etablering af et fælles 'DUÅ-sprog' i nogle daginstitutioner, indskoling mfl., at undervisningen har en afsmittende virkning på forældrenes dansk kundskaber, som de kan anvende i dialogen med fagpersonale og i den indbyrdes dialog, at hentebringe-situationen i daginstitutionen håndteres og resulterer i en rolig aflevering af barnet, at forældrene bliver bedre til at 'være' i daginstitution-

nen, og at det smitter positivt af på barnet, at forældrene lærer at sætte grænser, at både forældre og børn bliver skoleparate, at forældrene får en mere rolig dagligdag, og at forældre bliver bedre til at håndtere deres børn i det offentlige rum.

5.1.5 Hvor indsatsen er svær

- > Sprog andet end dansk og tidsfaktoren i undervisningen (al undervisning går igennem tolke) er elementer, som hæmmer gennemførelsen af DUÅ. DUÅ-metoden har på den anden side vist sig mere eller mindre at kunne tage hånd om disse faktorer.
- > Der er børn, som umiddelbart ikke tager imod DUÅ-metoder som f.eks. ros. Her skal indsatsen gentænkes.

5.1.6 Resultater på længere sigt og forankring

Tegn på eventuelle varige resultater

- > Der er tegn på, at der i mange af forældrenes daglige relationer med deres fokusbarn/børn er sket, hvad der – forhåbentligt – vil vise sig at være varige forandringer i forældre-fokusbarn/børn-relationen.
- > Det afspejler sig i, at forældrene giver udtryk for at have skabt sig en mere rolig og mindre stresset og konfliktfyldt hverdag, etableret en mere ligelig rollefordeling i forhold til relationen til deres fokusbarn/børn og har fået bedre forståelse af daginstitutionernes rolle i forhold til barnets/børns opdragelse og indskoling.
- > Bl.a. har DUÅ-læringen bidraget til, at forældrene har fået øget forståelse for læringsbegreber som ros, (begrænsede) beskeder og timeout, den rolle daginstitutioner og indskoling spiller for læring, dannelse og skoleparathed, pædagogiske metoder og praksis, samt sproglige udtryk, der kan anvendes i kommunikationen omkring deres børn.
- > Forældrene er begyndt at lege med og læse for deres børn og samtale under fælles måltider. Det bidrager til børnenes sociale udvikling og til, at børnene får flere rettigheder i hjemmet (til leg og til at blive hørt).

Langsigtede resultater og forankring

- > Alligevel er det for tidligt at vurdere, om der vil kunne dokumenteres langsigtede resultater af den tillærte DUÅ-metode hos forældrene, eller om de falder tilbage til gamle vaner, når DUÅ-forløbet ophører.

5.1.7 Metode og Slut-evaluering

- > Baseline data for første forældreforløb ser ud til at afvige en smule i forhold til oplysninger fra interviews. Det kan tyde på, at der mangler nogle indtastninger af forældreoplysninger.

- > Der er ikke gennemført en spørgeskemaundersøgelse med gruppeledere.

5.2 Foreløbige anbefalinger

5.2.1 Kompetenceopbygning af fagpersoner

Alle tre målgrupper

- > Gruppeledere, tolke, daginstitutionspersonale, indskolingslærere mfl. bør fortsat deltage i fælles opsamlingsdage og muligvis også uddannelsesforløb, da dette skaber grobund for et konstruktivt samarbejde.

DUÅ-gruppeledere

- > Uddannelsen af gruppeledere bør i højere grad være fokuseret på vidensdeling og eksempler på, hvordan DUÅ kan anvendes i praksis i forhold til målgruppen af udsatte etniske minoritetsforældre (flygtninge og indvandrere).
- > For senere undervisningsforløb for udsatte etniske minoritetsforældre bør det vurderes, om de skal opdeles i to grupper: i) forældre med kort eller ingen skolegang og ii) forældre med uddannelse.
- > Det kan overvejes at udarbejde et kompendium til gruppeledere med udvalgt DUÅ undervisningsmateriale til målgruppen af forældre med anden etnisk baggrund end dansk.
- > Kompendiet bør suppleres med praksiseksempler på anvendelse af DUÅ-metoder, f.eks. hvordan gruppeledere kan illustrere brug af beskeder for målgruppen med udgangspunkt i rollespil (se afsnit 2.1.1).
- > DUÅ-materiale som pjecer, videoer/vignetter, DUÅ-begreber og andre materialer, som anvendes i undervisningen, bør så vidt muligt oversættes til deltagerforældrenes sprog (arabisk/urdu/tyrkisk/kinesisk), kvalitetssikres og deles mellem kommunerne.

Tolke

- > Det bør eventuelt, i samarbejde med tolkene, vurderes, om undervisningsforløbet bør udvides med en dag i fremtidige, lignende forløb, herunder hvad der præcist bør fokuseres på.

5.2.2 Organisation

Opsporing, indstilling og tidsplan

- > Forældre, der af gruppeledere, daginstitutioner mfl. identificeres som mulige deltagere i DUÅ-forløb, bør oplyses eksplicit om formål og indhold, så der ikke opstår misforståelser eller angst for at blive identificeret og indstillet til deltagelse.

- > Det bør overvejes, om DUÅ-sessioner som udgangspunkt bør filmes, taget i betragtning at der er tale om en udsat målgruppe.
- > Der bør udarbejdes et fælles format for foldere om DUÅ-tilbuddet på deltagerforældrenes sprog, underlagt kvalitetssikring, som deltagerkommunerne kan anvende, med variation i logo, kontaktinformationer, mv.

Afbud eller frafald efter projektstart

- > En måde at sikre sig mod afbud eller frafald til forældreundervisningen er, hvis det er juridisk muligt, at indgå en aftale med kommunen om, at deltagerne har mødepligt.

Samarbejde mellem gruppeledere, daginstitutioner, indskoling mfl.

- > Der bør introduceres en samarbejdsmodel²⁷ for gruppeledere og daginstitutionspersonale mfl. i hver af de deltagende kommuner med henblik på løbende inddragelse af daginstitutionspersonale, deltagende skoler mfl. i DUÅ-forløbet fra start til slut. Herunder information om, hvordan forældrenes læringsproces pågår og om læringspunkter fra gang til gang, så daginstitutionspersonale, lærere, mfl. kan støtte forældrenes læring.
- > Af hensyn til opfølgning på 1. forældreforløb og vurdering af udbyttet på længere sigt vil det være hensigtsmæssigt, hvis alle fire kommuner fastsætter tre opsamlingsdage for 1. forældreforløb, gerne med sidste opsamlingsdag i ugen 4.-8. marts 2019 (da en kommune har fastlagt opsamlingsdag den 5. marts). Opsamlingsdagene bør ligge i forlængelse af hinanden henholdsvis i Jylland og på Sjælland. Sidstnævnte med det formål, at evaluator deltager som observatør og efterfølgende gennemfører interviews med de deltagende forældre fra 1. forældreforløb.

5.2.3 Forældreundervisning

Gruppeledernes rolle og metoder

- > De anvendte metoder bør tilpasses de to under-målgrupper af uddannede og ikke-uddannede forældre. Eksempelvis har ikke-uddannede og forældre, der er analfabeter, stor glæde af videoptagelser (vignetter), som med fordel kan oversættes til arabisk, pakistansk, urdu og muligvis kinesisk.

Undervisningsmateriale målrettet forældre

²⁷ Der er eksempler på samarbejdsmodeller på Socialstyrelsens hjemmeside <https://socialstyrelsen.dk/@@search?SearchableText=samarbejdsmodel>, f.eks. <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/pjece-til-politikere-og-ledere>; <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/guide-til-styrket-samarbejde-mellem-vaeresteder-og-kommuner>

- > Det bør, før næste DUÅ-forløb igangsættes, vurderes, om der er uoverensstemmelser mellem DUÅ-materialet (DUÅ-basis) og kommunernes aldersmæssige og sproglige målgrupper (daginstitutions- og førskolebørn).
- > Der bør udarbejdes et fælles kompendium bestående af DUÅ-materialer på dansk (udvalgte videoer/vignetter, handouts og øvelser) baseret på erfaringer fra første undervisningsforløb.
- > Der bør foreligge fælles oversættelser af DUÅ-kernebegreber (som ros, beskeder osv.) og pyramiden, linealen og grisen/skattekiste/haven på arabisk, tyrkisk, urdu og muligvis også kinesisk.
- > Der bør arbejdes for, at der bliver udarbejdet manualer til målgrupperne af arabisk-, urdu- og tyrkisktalende forældre.
- > Det bør afklares, hvilke informationer gruppelederne kan dele med daginstitutionspersonale til DUÅ-børn.

Tolke

- > Tolkenes sproglige niveau bør screenes, før de optages på DUÅ-kursus eller inkluderes i DUÅ-forløb.
- > Det kan overvejes, om de deltagende kommuner bør indgå en kontrakt med de anvendte tolke, der indeholder formuleringer af, hvorledes tolkene bør agere i undervisningssessionerne.

5.2.4 Langsigtede resultater

- > Kommunerne bør sikre, at der afholdes tre opfølgingsmøder ('booster sessioner') efter afslutningen af første forældreforløb og andet forældreforløb med henblik på at sikre varige resultater for forældrene og deres barn/fokusbarn.

5.2.5 Metode og slutevalueringen

- > Baseline data for forældre bør opdateres for første forældreforløb og skal indtastes for andet forældreforløb.
- > Gruppeledere bør inkluderes i spørgeskemaundersøgelsen til daginstitutionspersonale, lærere mfl., som udsendes i forbindelse med slutevalueringen.
- > COWIs evalueringsteam bør interviewe forældre fra det første DUÅ-forløb i forbindelse med den endelige evaluering.

Bilag A Baselinedata forældre

Spørgeskemaet med forældrenes baggrundsoplysninger er blevet besvaret af 37 forældre, fordelt på hhv. 12 fra Holstebro, 8 fra Høje-Taastrup, 7 fra Ishøj og 10 fra Mariagerfjord. Heraf 22 kvinder og 14 mænd.

- > Blandt de 37 forældre er 34 gift, én er skilt og én er enlig. Forældrene har angivet, hvilken rolle de har i familien, hvor 22 har rollen som mor, 13 har rollen som far, og en enkelt er stedfar.
- > De 37 familier har i gennemsnit 3,2 børn, hvoraf 3 i gennemsnit bor hjemme. Den største familie består af seks børn, mens den mindste består af et barn. I gennemsnit er to af de hjemmeboende børn under 7 år, mens et barn er over 7 år.
- > Blandt børnene under 6 år er 61 % drenge og 39 % piger. 72 % af børnene under 6 år går i børnehave, 11 % er i vuggestue, 8 % er i indskoling, og 8 % går ikke i institution.
- > Blandt de deltagende forældre er 50 % fra Syrien, som er det land, hvor flest er født/opvokset i. Dernæst følger Tyrkiet med 19 %, Libanon med 6 %, Danmark med 6 %, Pakistan med 3 % og Statsløse Palæstinensere under 1 %. 14 % kommer fra et andet land.
- > De fleste forældre, svarende til 65 %, er ankommet fra år 2010 frem til 2017. 18 % ankom i 00'erne, 9 % i 90'erne, 6 % i 80'erne og 3 % ankom i 70'erne.
- > 42 % af forældrene har boet på et asylcenter, mens 58 % ikke har boet på et asylcenter. I gennemsnit har de 42 %, der har boet på et asylcenter, opholdt sig der i fire måneder.
- > Alle forældre har angivet deres højeste fuldførte uddannelse, hvoraf 8 % af forældrene har ikke gået i skole. 8 % har "op til 4 år i folkeskole", 33 % har "mellem 4-10 år i folkeskole", og 14 % har gået i folkeskole uden at oplyse antal år. 3 % har gymnasium/handelsskole/lignende som højest fuldførte uddannelse, 6 % har erhvervsuddannelse, 3 % har en mellem-lang eller lang videregående uddannelse, 8 % har en master. 17 %, svarende til seks personer, har svaret andet, og angiver her dansk undervisning, 9. klasse plus social- og sundhedshjælper, arbejde som elektriker uden uddannelse, VUC og kortere kurser af ca. ½ år i Danmark²⁸.

²⁸ Bemærk, at spørgsmålet har optrådt i to forskellige former i spørgeskemaet. I det ene spørgeskema, som er blevet besvaret af 11 forældre, var det muligt at placere sig i kategorierne "op til 4 år i folkeskole" og "mellem 4-10 år i folkeskole", mens det i det andet skema, som 25 forældre har udfyldt, var muligt at svare "har gået i folkeskole (angiv antal år)", hvor otte forældre udfyldte antal år. Herudover var der i andet skema mulighed for at svare "masters", hvilket ikke var en mulighed i første skema.

- > Blandt 33 af forældrene, svarer 15 % "ja" til, at de har gennemført deres (formelle) uddannelse i Danmark. 85 % svarer "nej".
- > 47 % af alle forældrene deltager i et integrationsforløb med integrationsydelse, og 6 % svarer, at de har deltaget i et sådant forløb. 25 % har ikke deltaget i et forløb, og 22 % svarer "ikke relevant".
- > 64 % af alle forældrene har afsluttet danskuddannelse med prøvebevis, fordelt på 31 % "Dansk 1", 22 % "Dansk 2" og 11 % "Dansk 3". 19 % af forældrene har ikke gennemført en danskprøve, og 17 % svarer "ikke relevant".
- > Forældrene har angivet, hvad deres nuværende forsørgelsesgrundlag er. Her svarer 44 % "integrationsprogram", som er det forsørgelsesgrundlag flest forældre angiver. 17 % svarer "lønnet beskæftigelse uden tilskud", 8 % svarer "kontanthjælp eller lignende", 6 % svarer "under uddannelse", 6 % svarer "førtidspensionist/pensionist/efterløn", 3 % svarer "ledighedsydelse", og 3 % svarer "orlov". 14 % har svaret "andet".
- > 17 forældre har angivet, hvad deres tidligere beskæftigelse var, hvoraf seks har angivet "husmor", og to har angivet "smed". De resterende ni forældre har alle angivet forskellige beskæftigelser, herunder fabriksarbejder, lastbilchauffør og snedker, skrædder og chauffør, skolebarn, MBA – marketing + advertising, maler, lærer, IT og elrkl (formentlig elektriker).
- > Blandt de 26 forældre, der har angivet, hvilken institution familien blev henvist til at gå i projektet af, har 79 % svaret, at de blev henvist af en "børnehave", 4 % er blevet henvist af en "vuggestue" og 4 % har svaret en "skole" (indskoling). 13 % har svaret "andet", og her angiver to "skolebarn", mens en enkelt skriver "Børnehave henviser, men skolebarn bliver fokusbarn".
- > Én ud af 37 familier er registreret som udgået af forløbet efter projektstart og før projektophør.

Bilag B Mini-spørgeskema forældre

Nedenstående tabeller viser svarfordelingen blandt forældrenes besvarelser som blev udfyldt i forbindelse med interviews foretaget i midtvejsevaluering af DUÅ. Der er i alt afgivet 27 besvarelser.

Præsentation

1. Jeg er:	Antal svar
☐ Far	5
☐ Mor	21
☐ Værge, andet	1

2. Vores fokusbarns alder:

Gennemsnit fokusbarn alder: 6,2 år

Antal år	Antal besvarelser
3	4
4	3
4,5	1
5	5
6	7
7	1
8	1
10	2
11	2
14	1

3. Hvad laver du til daglig	Antal svar
☐ Skole/uddannelse	16
☐ Praktik/Job	6
☐ Hjemmegående	2
☐ Andet	2

4. Fra hvem hørte du om DUÅ-forløbet første gang?	Antal svar

☐ Daginstitutionspersonale	19
☐ Kommunal medarbejder	6
☐ Gruppeleder, DUÅ-underviser	2
☐ Eget netværk, f.eks. andre forældre	0
☐ Anden	1

Undervisningen

5. Hvor meget har du deltaget i DUÅ-kursusgangene?	Antal svar
☐ Alle gangene	13
☐ Over halvdelen af gangene	14
☐ Under halvdelen af gangene	0

6. Passer/passede antallet af kursusgange til dit behov?	Antal svar
☐ Ja	23
☐ Nej	3
☐ Ved ikke	1

7. Er/var det en fordel, at der både deltog mødre og fædre i undervisningen?	Antal svar
☐ Ja	24
☐ Nej	1
☐ Ved ikke	2

8. Har du fået forståelse for DUÅ-metoden, efter at have deltaget i undervisningen?	Antal svar
☐ Ja	27
☐ Nej	0
☐ Ved ikke	0

9. Anvender du de redskaber, du har lært gennem undervisningen, i din daglige kontakt med dit barn?	Antal svar
---	------------

☐ Ja	26
☐ Nej	0
☐ Ved ikke	0
☐ Både og	1

10. Har du fået institutionsbesøg (samtale med daginstitutionspersonale eller gruppeleder i institution) eller hjemmebesøg?	Antal svar
☐ Ja	25
☐ Nej	2

11. Hvis ja, bidrog institutionsbesøg/hjemmebesøg til læring og brug af DUÅ-metoden i forhold til dit barn?	Antal svar
☐ Ja	23
☐ Nej	1
☐ Ved ikke	1

Effekt

12. Har du fået bedre indsigt i ...	Antal svar
A. Pædagogernes/dit barns daginstitutions forventninger til dit barn og til dig og din familie?	
☐ Ja	26
☐ Nej	1
☐ Ved ikke	0
B. Dit barns sociale og personlige udvikling?	
☐ Ja	26
☐ Nej	0
☐ Ved ikke	1
C. Betydningen af leg og fritid?	
☐ Ja	27
☐ Nej	0
☐ Ved ikke	0
D. Hvordan du, som forældre, kan støtte dit barn i at forberede sig på skolestart?	

☐ Ja	27
☐ Nej	0
☐ Ved ikke	0

Bilag C Spørgeskema daginstitutionspersonale mfl.

Spørgeskemaet for daginstitutionspersonale, ledere mfl., er blevet besvaret af 34 respondenter ud af 63 fra hhv. Holstebro (8), Høje Taastrup (12), Ishøj (8) og Mariagerfjord (6). Heraf 31 kvinder og tre mænd.

Den højest gennemførte uddannelse er hhv. gymnasium/handelsskole/lignende (1), erhvervsuddannelse (3), kort videregående uddannelse på mindre end tre år (1), mellemlang videregående uddannelse på 3-4 år (16), bachelor (7), længere videregående uddannelse med på mere end 4 år (1), kandidat/Master (4) og diplom uddannelse (1).

Lidt over halvdelen er beskæftiget som pædagoger (18), ledere i daginstitutioner (5), pædagogmedhjælpere (4), sundhedsplejerske (1), psykolog (1) samt andre faggrupper som pædagogiske ledere, ressourcepædagog og vejleder i dansk som andetsprog (5). Så vidt vi ved, indgår der også indskolingslærere i projektet, men de har muligvis ikke besvaret spørgeskemaet.

Det følgende er respondenternes svar på spørgeskemaundersøgelsen, hvor:

- > 91 % svarede, at de i høj grad (59 %) eller i nogen grad (32 %) har erfaring med at arbejde med etniske minoritetsforældre og deres børn, mens 9 % angav, at de i mindre grad (6 %) eller slet ikke (3 %) havde denne erfaring.
- > 85 % svarede, at de ikke havde anden relevant uddannelse i forhold til arbejdet med etniske minoritetsforældre, mens 15 % angav, at de havde relevant uddannelse, efteruddannelse eller erfaring.
- > 44 % svarede, at de havde før-kendskab til forældreprogrammet DUÅ og dets metoder, mens 56 % ikke havde før-kendskab.
- > 26 % svarede, at de tidligere har anvendt DUÅ i arbejdet med etniske minoritetsforældre, mens 74 % ikke har anvendt DUÅ i forhold til denne målgruppe.
- > Ud af 27 besvarelser, svarede 30 %, at de havde førkendskab til andre forældreprogrammer, f.eks. Parent Management Training – Oregon (PMTO), COS og ICDP (i interview beskrevet som en metode, som ligner DUÅ).

Ifølge interviews anvendes ICPD i Holstebro, Mariagerfjord og Ishøj.

- > 26 % svarede, at de tidligere har arbejdet med DUÅ i deres arbejde med etniske minoritetsforældre, mens 74 % ikke har.

- > 85 % svarede, at de i høj grad (59 %) eller i nogen grad (26 %) forventer, at opkvalificeringen i DUÅ er relevant for deres daglige arbejde, men 5 % svarede "i mindre grad".
- > 56 % svarede, at de i høj grad (35 %) eller i nogen grad (41 %) forventer, at opkvalificeringen fører til, at samarbejdet med etniske minoritetsforældre forbedres, mens 24 % svarede "i mindre grad" (21 %) eller "slet ikke" (3 %).
- > 80 % svarede, at de i høj grad (24%) eller i nogen grad (56 %) forventer, at de har behov for opkvalificeringen for at kunne varetage arbejdsopgaver med etniske minoritetsforældre på fagligt tilfredsstillende vis, mens 21 % svarer "i mindre grad".
- > 86 % svarede, at de i høj grad (24 %) eller i nogen grad (62 %) har tilstrækkelig viden om etniske minoritetsforældre. 15 % svarer "i mindre grad".
- > 83 % svarede, at de i høj grad (21 %) eller i nogen grad (62 %) har tilstrækkelig viden om, hvordan man bedst understøtter etniske minoritetsforældre i deres opdragelse. 18 % svarer "i mindre grad".
- > 82 % svarede, at deres kommune i høj grad (21 %) eller i nogen grad (61 %) har organiseret indsatsen for etniske minoritetsforældre og DUÅ på en måde, som understøtter gennemførelsen af DUÅ-programmet på den mest hensigtsmæssige måde. 18% svarer "i mindre grad".

Blandt de 17 respondenter, der har svaret, at de enten tidligere har anvendt DUÅ-metoden i deres arbejde med etniske minoritetsforældre eller, at de har før-kendskab til forældreprogrammet DUÅ og dets metoder, svarede

- > 14, at de i høj grad (7) eller i nogen grad (7) har tilstrækkeligt viden om DUÅ til at kunne videregive information om dette til minoritetsforældre, mens tre svarede "i mindre grad".
- > 16, at de i høj grad (13) eller i nogen grad (3) vurderer, at DUÅ kan hjælpe etniske minoritetsforældre med at aflæse deres barns behov. Én svarer "i mindre grad".
- > 12, at de i høj grad er enige i, at DUÅ kan hjælpe etniske minoritetsforældre med at udvikle positive opdragelsesmetoder. Fire svarede "i nogen grad" og en "i mindre grad".
- > Ud af 16 respondenter, vurderer 11, at DUÅ i høj grad og fem i nogen grad kan hjælpe etniske minoritetsforældre med at få en bedre relation til deres børn.
- > Ud af 17 respondenter, vurderer 11, at DUÅ i høj grad og seks i nogen grad kan hjælpe børn til etniske minoritetsforældre med udfordringer i deres relation til deres barn/børn (0-6 år).

Det har været muligt for respondenterne at begrunde deres svar og beskrive hvilke dele af organisationen, som er velfungerende, og hvilke som ikke fungerer tilstrækkeligt i forhold til at gennemføre DUÅ. 12 respondenter har benyttet sig af denne mulighed. Besvarelserne fremgår af det nedenstående (uredigeret):

Vi som personale, og dermed sammen med børn og har daglig kontakt med forældrene, står på sidelinjen og bliver ikke informeret om forløb eller hvad der arbejdes med hjemme

De forældre der deltager på DUÅ er meget begejstrede. Den viden jeg har fået som Ressourcepædagog, begrænser sig til, at jeg er informeret om hvordan forældrene undervises i DUÅ. Jeg savner introduktion til DUÅ der direkte henviser til hvordan vi arbejder målrettet med DUÅ principper i den pædagogiske praksis. Dog vil jeg sige, at vi i nogen grad overfører den pædagogiske tilgang, i det omfang vi kan.

Vi kan altid blive bedre og lære mere. Da de kommer fra mange forskellige lande og deres kultur er forskellig, skal vi blive ved at lære om de forskellige lande.

Jeg mener at vi skal starte tidligere når børnene går i vuggestue.

Sundhedsplejen, DUÅ, tolk, til dels socialrådgivere og institutioner

Det er svært at sige noget om det hvor er vi lige begyndte med projektet duå.

Det er ikke mig muligt på nuværende tidspunkt at vurdere hvilke dele der fungerer og hvilke der ikke gør

kender ikke til det, men har en forventning om at det bliver godt med DUÅ, det er godt for etnisk danske.

Jeg tænker at der kan arbejdes med samarbejdet mellem DUÅ og jobcentret. At tiden for familierne til at kunne deltage i et DUÅ-forløb bliver vægtet højt fra jobcentrets side, så det ikke nødvendigvis bliver så lange dage for særligt børnene. Ofte har barnet en dag i institutionen - uden forældrene - fra kl. 7.30-19 (til DUÅ-programmet den dag er slut).

placeringen af den sidste undervisningsdag for personalet ligger for tidligt i forhold til motivationen til at kunne støtte og vejlede forældrene netop der hvor de er i uddannelsen

Jeg føler ikke, at jeg ved nok endnu, til at svare på det

Det virker som om kurserne bliver målrettet de forskellige etniske grupper

Bilag D Spørgeskema tolke

10 tolke ud af 14 har besvaret spørgeskemaet, hvoraf tre fra Holstebro, tre fra Høje-Taastrup, en fra Ishøj og tre fra Mariagerfjord. Tre af disse tolke er ansat i en projektkommune, mens syv er ansat i et tolkebureau, der er særskilt godkendt til at tolke for pågældende kommune. Herudover har en fjerde tolk angivet at tolke for Høje-Taastrup kommune, men har ikke besvaret flere spørgsmål, hvorfor denne tolk ikke medregnes i det følgende.

Tre ud af 10 tolke har som en del af projektet underskrevet en tolkekontrakt med kommune og/eller projektlederen, hvoraf to angiver, at tolkekontrakten "i høj grad" dækker deres behov, og én angiver "i nogen grad".

Ingen af de 10 tolke er født i Danmark; ni ud af 10 ankom til Danmark, da de var over 18 år, mens en ankom som niårig. Nogle tolke har angivet flere modersmål, hvoraf fem har angivet arabisk, fire kurdisk, to tyrkisk, en mandarin, og en har angivet kinesisk som modersmål. Derudover ved vi fra interviews, at der deltager mindst to urdualende tolke i programmet.

Den højest gennemførte uddannelse er hhv. gymnasium/handelsskole/lignende (1), erhvervsuddannelse (1), kort eller mellemlang videregående uddannelse (2-4 års studie), bachelor (5) eller længere videregående uddannelse (3).

Halvdelen af de ti tolke har gennemført en tolkeuddannelse med eksamensbevis/diplom, mens den anden halvdel ikke har. Varigheden af tolkeuddannelsen er fra 21 timer til fire år og er blevet gennemført på VIA University College Aarhus, Tolke Danmark og social medicinsk grundtolkeuddannelse, Tolkeakademiet København, Dansk Flygtningehjælp og Københavns Universitet – Kinastudier. Blandt de tolke, der ikke har taget en tolkeuddannelse, svarer tre, at de er blevet tolke gennem erfaring fra praksis. Fire ud af 10 tolke har deltaget i efteruddannelseskurser for tolke, før de blev rekrutteret til projektet.

Fire tolke angiver, at de har 0-1 års tolkeerfaring, fire 3-5 års tolkeerfaring, og to, at de har hhv. 15 og 25 års tolkeerfaring.

De sprog, som tolkene dækker, ud over dansk, er følgende: arabisk (5), kurdisk (4), tyrkisk (2), mandarin (1), kinesisk (1) og farsi (1). Desuden tolkes der til og fra på urdu (2).

- > Tolke har tidligere erfaring med at tolke inden for "det sociale område" (8), "beskæftigelsesområdet/jobcenter" (7), "sundhedsområdet" (6), "DUÅ" (1) og "Andet", herunder i "retten", "skole", "børnehave" og "fængsel" (2). (Der kunne sættes flere kryds).
- > 10 tolke har angivet, at de deltog i opkvalificeringsforløbet DUÅ, hvor
 - > Otte vurderer, at forløbet i høj grad var relevant for deres tolkning under sessioner med forældre, mens to svarer "i nogen grad".

- > Otte vurderer, at de i høj grad har tilstrækkelig viden om DUÅ og om formålet med projektet til at tolke inden for emnet, mens to svarer "i nogen grad".
- > Otte vurderer, at undervisningsmaterialet var tilstrækkeligt for at kunne forstå DUÅ-metoden, mens to svarer "i nogen grad".
- > Seks vurderer, at den pædagogiske metode anvendt i undervisningen var "fremragende", og fire vurderer, at den var "god".
- > Fem vurderer, at tilrettelæggelsen/organiseringen af undervisningsforløbet var "fremragende", og fem, at det var "godt".
- > Ud af de 10 tolke har fire valgt at uddybe deres svar i det følgende:

Workshops august 2017: Opkvalificeringsforløb i DUÅ
Du kan eventuelt uddybe dine svar. Herunder hvad var godt? Hvad var mindre godt? (uredigeret)

1- som en ny tolk, med pædagogiske baggrund var Opkvalificeringsforløb i DUÅ lidt kort. 2- brainstorming under forløbet var rigtig relevant, at hjælpe os, som havde ikke arbejdet før, som tolke. 3- de pædagogiske metoder i forløbet var rigtigt behjælpeligt.

Alt var godt

Alt i alt var det været godt nok men kort.

- > Blandt de 10 tolke, der deltog i opkvalificeringsforløbet i august 2017, har otte senere hen modtaget vejledning i form af gruppesupervision fra VIA. De otte har svaret, at vejledningen var nyttig i forhold til deres videre forståelse af og tolkning under DUÅ-sessioner.
- > 10 tolke har angivet, hvor mange sessioner de har tolket i under forældreforløbet i DUÅ-projektet. Fem svarer, at de ikke har tolket endnu, én har tolket ni gange, to har tolket 11 gange, én har tolket 12 gange, og én har tolket 15 eller flere gange.

De resterende spørgsmål er blevet stillet til de fem tolke, der angav, at de har tolket under forældreforløbet i DUÅ-projektet.

- > Blandt de fem, har en enkelt tolk oplevet at deltage i en session uden at tolke, hvilket skyldtes et forældreafbud.
- > Fire af de fem tolke har angivet, at tiden til tolkning var afpasset tilstrækkeligt, mens én har oplevet, at der var for lidt tid.
- > Én har oplevet, at tolke alene under et forældreforløb, mens tre har været sammen med en anden tolk under forældreforløb. Én tolk har oplevet både at være alene og at være sammen med en eller to andre tolke under et forældreforløb.

- > Blandt de fire tolke, der har oplevet at være flere tolke sammen under et forældreforløb, har to svaret, at samarbejdet med tolkene var "rigtig godt" og to har svaret, at det var "godt".
- > To tolke har ikke oplevet, at der, når de tolker under projektet, er danske ord eller begreber, der ikke findes på sproget, som de tolker til, mens tre har oplevet dette. De tre tolke har haft mulighed for at uddybe, hvordan de løser denne udfordring, i det følgende:

med at prøve at forklare det med nogle eksempler, eller på anden sammenhænge. der er flere eksempler, men jeg kan ikke husk nu.

Forklare begrebet med et andet ord

Med uddybende forklaring

- > Fire ud af fem tolke vurderer, at det, som de har lært om DUÅ i høj grad understøtter deres arbejde med at tolke i DUÅ-forløb. En mener "i nogen grad".
- > Fem tolke oplever, at samarbejdet med DUÅ-gruppelederne er "rigtig godt".
- > Fem tolke oplever, at den pædagogiske tilrettelæggelse er "rigtig god".
- > Fem tolke vurderer i høj grad, at undervisningsmaterialet til forældrene imødekommer forældrenes behov, og at forældrene i høj grad får udbytte af forløbet.

Tre af de fem tolke har uddybet deres svar (uredigeret):

Samarbejde Det er spejlet. Jeg spejler faktisk fra gruppeleder til familier. På den måde bliver vi ligesom to personer, der spiller sammen.

Alt var godt, vi mærke, og vi ser, og vi høre forældrene, fortale om, hvor godt forløbet var for deres behov, og at de nytte det, og de sagde flere gange at DUÅ er lettelse for dem.

Samarbejdet og kursisternes tilfredshed.